

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (UYGULAMALI PSİKOLOJİ)
ANA BİLİM DALI

12-18 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN KİŞİLİK ÖRÜNTÜSÜNÜN
DEĞERLENDİRİLMESİ

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

Çisem Hayriye Utku
04931204

PROJE DANIŞMANI
DOÇ. DR. GÜLSEN ERDEN

ANKARA, 2007

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
GİRİŞ	1
I.1 KİŞİLİK	1
I.1.1. KİŞİLİĞİN OLUŞUMU	4
I.2. ERGENLİK ÇAĞI KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ.....	7
I.2.1. 12-18 YAŞ ARASI ÇOCUK VE ERGENLERİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	8
I.3. KİŞİLİĞİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	14
I.3.1. 12-18 YAŞ ARASI ÇOCUK VE ERGENLERİN KİŞİLİK DEĞERLENDİRİLMESİ	20
I.3.1.a. Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri.....	22
I.3.1.b. Çocuklar İçin Kişilik Envanteri	23
I.3.1.b.1. Türkçe Standardizasyonu	25
I.3.1.b.2. Profil Alt Ölçekleri.....	26
I.4. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	32
YÖNTEM	33
II.1. ÖRNEKLEM	33
II.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	34
II.2.1. BİLGİ FORMU	34
II.2.2. ÇOCUKLAR İÇİN KİŞİLİK ENVANTERİ	34
II.3. İŞLEM.....	36
BULGULAR	37
III.1. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN BULGULAR.....	37
III.2. ÖLÇEĞİN İÇTUTARLILIK BULGULARI	68
TARTIŞMA	90
ÖZET	98
ABSTRACT	100
KAYNAKÇA	102

GİRİŞ

I.1 KİŞİLİK

“İnsanın en ayırt edici özelliği onun bireyselliğidir. Onun gibi bir kişi dünyaya asla gelmemiştir ve bir daha da gelmeyecektir.”

Gordon Allport

Psikologların çoğu, Allport'un dediği biricik insanı araştırmak, anlamak ve tanımak üzerine çalışmalar yapmaktadırlar. Psikologların çalışma alanlarından biri de kişiliği tanımak ve incelemek olmuştur. Psikologlar özellikle de kişilik psikologları, kişiliğin tanımı, gelişimi, değerlendirilmesi gibi birçok alanla ilgili hizmet vermektedir.

Geçmişten günümüze kişilik psikologları insan kişiliğini nasıl tanımlayacakları konusunda bitmez tükenmez tartışmalar yapmışlar ve kişiliğin birçok tanımını ortaya koymuşlardır. Kişilik incelemelerine ait tarihteki ilk kayıtlar I.Ö. 3. yüzyılda eski Yunanda Theophrastus'a dek uzanmaktadır (<http://www.psikiyatrist.net/kisilik.htm>).

Bazı psikologlar kişiliği, bireyin kendine özgü ve ayırıcı davranışlarının bütünü olarak tanımlarken, bazıları bir insanı başkalarından ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünü olarak değerlendirmiştir. Bir başka deyişle, kişilik kavramından, bir insanı nesnel ve öznel yanlarıyla diğerlerinden farklı kılan duygu, düşünce, tutum ve davranış özelliklerinin tümü anlaşılır (Köknel, 1997). Kişilik, bir kişinin fiziksel ve sosyal ortamıyla etkileşme tarzını tanımlayan, düşünce, duygu ve davranışın ayırt edici ve karakteristik örüntüleri olarak tanımlanabilir (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem ve Hoeksema, 1999).

Burger (2006) kişiliği, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlamıştır. Bu tanım iki bölümden oluşur. Birinci bölüm tutarlı davranış kalıpları ile ilgilidir. Burada önemli olan nokta kişiliğin tutarlı olmasıdır. Bu tutarlı davranış kalıplarını her zaman ve her durum içinde gözlemleyebiliriz. Tanımın ikinci bölümü, kişilik içi süreci ele alır. Kişiler arası süreçlerden farklı olarak, kişilik içi süreçler, nasıl davranacağımızı ve hissedeceğimizi etkileyen ve içimizde gelişen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsar.

Erikson (1968) kişiliği, bireyin zaman içinde ve bir durumdan diğerine kendiliğinin sürekli ve aynı kaldığına dair öznel duygusu olarak tanımlarken (Köknel, 1997, Vincent, 1990; akt. Sayıl, 2007), McAdams (1993 ve 2001) kişiliği, geç ergenlik döneminde oluşmaya başlayan bir yaşam hikayesi şeklinde

tanımlamıştır (Habermas ve Bluck, 2000; akt. Mclean, 2005). Wallerstein (1981) ise kişiliği, bireyin sosyal, ahlaki, zihinsel ve fiziksel özelliklerinin dinamik bir bütünleşmesi olarak açıklamıştır (Akt. Kulaksızoğlu, 1999).

Bütün bu kişilik tanımlarının yanı sıra, kişilikle karıştırılan karakter, mizaç, huy ve benlik kavramları da bulunmaktadır. Karakter, kişiliğin ahlaki yönünü betimlemek için kullanılırken, huy veya mizaç kişiliğin duygusal yönünü açıklayan bir kavramdır (Kulaksızoğlu, 1999). Mizaç ya da huy (temperament) aynı zamanda, günlük yaşantı içinde kişiye özgü oldukça sınırlı, belirli duygusal tepkilerin nitelik ve nicelik bakımından değişmesidir. Çabuk kızmak, sıkılmak, öfkelenmek, neşelenmek, hareketli ya da hareketsiz olmak vb., bireylere göre değişen mizaç özellikleri ya da huydur (Köknel, 1997). Pozitif ve negatif duyguların deneyimlerindeki farklılıklar ve ifadesi bazı önemli mizaç ve kişilik özelliklerinin temelidir (Rothbart ve ark. 2000; Watson, 2000; akt. Caspi, Roberts ve Shiner, 2005). Mizaç ve kişilik özellikleri artan bir şekilde farklılaşmak yerine benzer görünmektedir.

Benlik kavramı da kişilik kavramının yerine kullanılmaktadır. Benlik bireyin kendisi ile ilgili algılamalarından ve değerlendirmelerinden oluşur (Kulaksızoğlu, 1999) ve kişilik daha çok bireyin sosyal benliğini ifade etmektedir (Budak, 2000). Purkey (1970) benlik kavramını, bir bireyin kendisi hakkında sahip olduğu inançların karmaşık ve dinamik bir sistemi olarak tanımlarken; Horrocks (1969), bir

bireyin kendi kendine varsaydığı kimliği olarak tanımlamıştır (Akt. Gander ve Gardiner, 2001).

I.1.1. KİŞİLİĞİN OLUŞUMU

Kişiliğin çekirdekleri yaşamın ilk yıllarında atılır; 6. yaştan sonra ana çizgileri belirir, ancak son biçimini alması gençlik çağının sonuna doğru olur. Kişilik bireyin çevresiyle sürekli etkileşimi ve uyum çabası sonucu oluşur. Çocuk denediği ve yararını gördüğü davranışları yineleyerek uyumunu sürdürür (Köknel, 1997). Kişilik çizgileri uzun sürede biçimlendiği için kolay değişmez.

Kişiliği açıklayan altı genel yaklaşım vardır. Bunlar; psikanalitik yaklaşım, ayırıcı özellik yaklaşımı, biyolojik yaklaşım, insancıl yaklaşım, davranışsal/sosyal öğrenme yaklaşımı ve bilişsel yaklaşımdır. Sınıflandırma kusursuz olmasa da temel kişilik kuramlarının her biri, bu altı yaklaşımdan birine yerleştirilebilir (Burger, 2006).

Psikanalitik yaklaşıma göre, insanların davranış tarzlarındaki önemli farklılıklardan, bilinçaltı akıllarının sorumludur. Kuramına göre kişilik ya da ruhsal yapı üç bölümden oluşur. Alt benlik (id), benlik (ego) ve üst benlik (süper ego). Freud, doğduğumuzda tek bir kişilik yapısının, alt-benliğin (id) olduğunu

söylemiştir. Çevreyle etkileşime geçen 2 yaş ve altı çocuklarda, kişilik yapısının ikinci kısmı, benlik (ego) gelişmeye başlar. Çocuk 5 yaşına geldiğinde, kişilik yapısının üçüncü bölümü de (üst-benlik) oluşur. Üst-benlik, toplumun, özellikle de anne babaların değer yargılarını ve standartlarını temsil eder (Yörükoğlu, 2004).

Adler kişilik gelişiminde anne baba etkisi üzerinde durmuştur. Çocuğun ileriki yıllarında kişilik sorunu yaşamasına neden olacak iki tür anne baba davranışı belirlemiştir. Birincisi, çocuklarına çok özen gösteren ve aşırı koruma sağlayan, dolayısıyla da çocuğunu şımartma tehlikesi yaratan anne baba davranışdır. Şımartmak, çocuğun bağımsızlığını elinden alır, aşağılık duygularını arttırabilir ve bazı kişilik sorunlarının temelini oluşturabilir. Ebeveynlerin yaptığı ikinci hata da çocukları ihmal etmektir. Büyütme sürecinde anne babasından çok az ilgi gören çocuklar, soğuk ve şüpheli olur. Yetişkin olduklarında sıcak insani ilişkiler kurmakta zorlanırlar. Samimiyet onları rahatsız eder, birinin kendilerine yakın olmasından hoşlanmazlar. Adler ayrıca doğum sırasının da kişiliğin gelişiminde önemli olduğunu vurgulamıştır (Burger, 2004).

Erikson'a göre kişilik yaşam boyu devam eder. Gelişimi, biyolojik (bedensel), psikolojik (ego süreci) ve toplumsal süreçlerle açıklamıştır. Erikson kişilik gelişiminin bebeklikten yaşlılığa kadar sekiz aşamadan oluştuğunu belirtmiştir. Bu sekiz aşama, kişilik gelişimindeki dönüm noktalarını temsil eder. Erikson bu noktalara bunalım der. Bu bunalımların nasıl aşılacağı, kişilik gelişiminin

alacağı yönü belirler ve ilerideki bunalımları aşma biçimini etkiler. Bunalımları atlatmak için varolan iki alternatiften biri, kişinin uyum sağlamasına katkıda bulunur, diğeri bulunmaz (Burger, 2004). Erikson'a (1963) göre her dönemin başarı olarak sonlanmasıyla ego güçlenmektedir (Akt. Sayıl, 2007). .

Kişilik gelişiminde yedi önemli gelişim evresi belirleyen *Sullivan* bunlara bebeklik,çocukluk, gençlik, ön-ergenlik, erken ergenlik, geç ergenlik ve yetişkinlik adlarını vermiştir. Sullivan gelişim evrelerinin büyük oranda toplumsal durumlarla belirlendiğini söylemiştir. Çocukların bir evreyi belli bir şekilde atlatması, hem evrenin biyolojik özellikleriyle hem de o yaşta içinde buldukları koşullarla belirlenir. Sullivan'ın gelişim kuramının ana özelliği, yedi evreden üçünü oluşturan ergenlik yıllarına verdiği önemdir. Sullivan, ön-ergenlik ve bunu izleyen yıllarda yaşananların , yetişkinlikte tatmin edici ilişkiler yürütebilmek için çok önemli olduğunu söyler. Yetişkin hastaları gözlemleyen Sullivan, bu kişilerin rahatsızlıklarının çoğunun, ergenlikte tatmin edici ilişkiler kuramamalarından kaynaklandığını belirtmiştir (Burger, 2006).

Diğer kuramlardan olan *ayırıcı özellik yaklaşımını* savunan psikologlar kişinin ayırıcı özellik yelpazesini oluşturan türlü kişilik özelliklerinden bazılarına sahip olduğunu söylerken, *biyolojik yaklaşımı* savunan psikologlar kişilikteki bireysel farklılıkları açıklamak için kalıtsal eğilimlere ve fizyolojik süreçlere dikkat çekerler. Buna tepki olarak *insancıl yaklaşım*, kişilik farklılıklarının ana nedeni

olarak kişisel sorumluluk ve kendini onaylama duygusunu gösterir. *Davranışsal/sosyal öğrenme kuramcıları*, tutarlı davranış kalıplarını koşullanma ve beklentilerin sonucu olarak açıklar. *Bilişsel yaklaşımı* savunanlar ise, davranıştaki farklılıkları açıklamak için insanların bilgiyi işleme yöntemlerindeki farklılıkları incelerler (Burger, 2006).

I.2. ERGENLİK ÇAĞI KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Ergenlik bedensel, toplumsal, bilişsel olgunlaşma dönemidir (Gander ve Gardiner, 2001). Ergenlik “rol deneme” dönemi olarak da tanımlanır. Bu dönemde, genç kişiler alternatif davranışları, ilgi alanlarını ve ideolojilerini araştırabilirler. Pek çok inanç, rol ve davranış tarzı, bütünleşmiş bir benlik kavramını biçimlendirme girişimi içinde “denenebilir”, değiştirilebilir ya da bundan vazgeçilebilir (Atkinson ve ark., 1999).

Ergenler, bu değerleri ve değerlendirmeleri tutarlı bir görünüm içinde sentezlemeye çalışırlar. Ana babalar, öğretmenler ve akranlar tutarlı değerleri yansıtabilirlerse, kimlik arayışı kolaylaşır (Atkinson ve ark., 1999).

Ergenler, nasıl davranacakları ve yaşamda ne yapacakları konusunda neredeyse sınırsız bir olanaklar dizisiyle karşı karşıya gelirler. Sonuç olarak, kendi

kimliklerini nasıl geliştirecekleri konusunda ergenler arasında büyük farklılıklar vardır. Ayrıca, belirli bir ergen kimliği yaşamın farklı alanlarında (örneğin, cinsel, mesleki, ideolojik) farklı gelişim evrelerinde olabilir (Atkinson ve ark., 1999).

I.2.1. 12-18 YAŞ ARASI ÇOCUK VE ERGENLERİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Araştırmamızda örneklem grubumuz, 12-18 yaşlar arasındaki çocuk ve ergenlerden oluşmaktadır. Bu yüzden bu yaş dönemlerine ait özellikler üzerinde durmakta fayda vardır.

Ergenlik belirtilerinin başlamasıyla, *erken ergenlik evresi (12-14 yaş)* başlamış olur. Erken ergenlik dönemi temel olarak “ergenlik fırtınası” olarak bilinir ve bağımsızlık mücadelesi, soyut düşüncenin gelişmeye başlaması, beden algısı ile uğraşlar ve aynı cinsiyetten arkadaşlıklar kurma belirgindir. Otonomi arayışı ebeveynler ile ilişkiyi sıklıkla etkiler. Özellikle kızlarda olmak üzere çocukluk döneminden erken ergenliğe geçiş aşamasında depresif duygu durumunun arttığına ilişkin veriler vardır ve ebeveynlerle olan sorunlu ilişki, ergenin mizacından bağımsız olarak bu depresyon belirtileri riskini arttırmaktadır. Ergenler bu dönemde fiziksel değişiklikleri, cinsel çekicilik olgusunu keşfederler. Pek çok ergenin bu evrede kendilerine duydukları güven sarsılır. Özgüven ve kişinin kendine verdiği değer,

çoğu zaman cinsel çekicilikle ve başarıyla ölçülmeye başlar. Kendini cinsel açıdan çekici bulmayan ve cinsel etkinlikte yaşlılarının gerisinde kaldığını düşünen ergenlerin özgüvenleri sarsılır. Çocuklarının cinsel olgunlaşma süreciyle nasıl başa çıkacağını bilmeyen anne baba da, başka bir çatışma kaynağı oluşturur. Sullivan, anne babaların çoğu zaman çocuklarıyla dalga geçerek veya başka engellemelere başvurarak ergenin zaten hassaslaşmış kendilik imgesini daha da incittiğini belirtir (Akt. Burger, 2006, Kuruoğlu 2007). Bu gelişmelere bağlı olarak ergen, asi, saldırgan, öfkeli ve antisosyal kişilik özellikleri gösterebilir.

Orta ergenlik dönemi (14-17 yaş) daha çok “özdeşim dönemi” dir ve karşı cinse ilgi başlar. Yine bu dönemde ahlaki düşüncenin gelişmesi, artmış cinsel dürtüler ve cinsel kimlik sorgulamaları olabilir. (akt. Kuruoğlu 2007)

Ergenlik yıllarının sonunda *geç ergenlik evresine* (17-19 yaş) girilir. Geç ergenlik döneminin işlevi “kimlik ve rol bütünleşmesi” dir. Buradaki temel sorun, uzun süreli bir ilişki içinde tatmin edici cinsel etkinlik yaşamaktır. Bu evre aynı zamanda, iş bulmak ve maddi sorunlarla uğraşmak gibi yetişkin konularına geçişi de içerebilir. Artık meslek seçiminde karar verme aşamasında olması ve aileden gerçek ayrılma riski altında kendi yeterliliğini sorgulayacaktır (Mc Gue&Iacono 2005, O’Connel 1979 akt. Kuruoğlu 2007, Akt. Burger, 2006).

Bu yaş dönemleriyle ilgili özellikleri belirten kuramcılardan biri de Erikson'dur. Erikson'un kuramına göre; orta çocukluğun son yılları ile ergenlik dönemi 12-18 yaşları kapsamaktadır. Orta çocukluk döneminin gelişim görevi, başarıya karşı aşağılık duygusu bunalımını başarı yönünde çözmekte yatar. Bu evrede çocuklar; notlar, arkadaşları tarafından sevilip sevilmemeye, öğretmenin ilgisi, spor ve diğer oyunlarda kazanma isteği gibi alanlarda diğer çocuklarla rekabet içinde olurlar. Eğer çocuklar başarılı olursa, yeterlilik duyguları gelişir ve böylece toplumun aktif ve başarılı birer üyesi olma yolunda sağlam adımlar atarlar. Başarısızlık halinde ise, yetersizlik duygusu ortaya çıkar, ileride üretken ve mutlu olma olasılıkları azalır (Akt. Gander ve Gardiner, 2001; Burger, 2006).

Erikson'un kuramının ergenlik döneminde, kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası ön plandadır. Genç erkek ve kızlar kendilerine tüm zamanların en önemli sorusunu sormaya başlarlar: "Ben kimim?" Eğer bu soruya başarılı bir şekilde yanıt verilerse bir kimlik duygusu gelişir, kişisel değerleri ve dinsel inançları konusunda sağlam kararlar verirler. Kim olduklarını anlar, bunu kabul ve takdir ederler. Aksi durumda ise genç bir kimlik duygusu oluşturamaz ve rol karmaşasına düşer (Akt. Burger, 2006).

Sullivan'ın kuramına göre ise; 12-18 yaş, ön ergenlik, erken ergenlik ve geç ergenlik dönemlerini kapsamaktadır. Ön ergenlik evresinde (9-12 yaş), çocuk akranlarıyla yakın ilişkiler kurmak için güçlü bir gereksinim hisseder. Bu özel

arkadaşlığın, önemli psikolojik işlevleri vardır. Örneğin, çocuk, karşısındaki insanların gereksinimlerine karşı duyarlı olmayı öğrenir. Ayrıca arkadaşlık, çocuğun kendi değerini bulduğu bir ilişkidir; bu ilişki içinde çocuk, kendini kabul edilmiş ve sevilmiş hisseder. Böylesi özel ilişkiler geliştirmeyen çocuklar, acı bir yalnızlık duygusu çekebilir. Ön ergenlik evresinde yakın arkadaşlık kuramayan insanlar, yakın ilişkiler kurmakta daha sonra da zorlanırlar (Akt. Burger, 2006).

Freud'a göre ergenin gelişimi, değişen dürtülerin yarattığı ruhsal enerjinin duyguları yönlendirmesine bağlıdır. Freud'un yapısal kuramına göre, ergenlik dönemine ulaşıldığında id, ego ve süperegö dürtüsel enerjiyle doludur. Ergenlik döneminde önemli olan enerji ise, Freud'a göre bilinçdışı olan ve hemen doyum bekleyen seksüel enerjidir. Gerçeklik ilkesine göre çalışan ego ergenin bu dürtüleri dış dünya gerçeklerine göre ayarlamasını amaçlarken, süperegö ergenin moral değerler sistemidir. Ergenlik dönemlerinde her üç yapı da kişiyi kendi alanlarında zorlar. Sağlanan denge kısa sürelidir ve iniş çıkışlar gösterir. Bu iniş çıkışlar ergenin dinamizmini ve değişkenliğini açıklar. Bu dönemde, latent dönemde kurulmuş olan id-ego-süperegö dengesi bozularak stres ve karmaşa ortaya çıkar. Bu çatışmanın sağlıklı çözümü bulunduğu, yaşama uyum sağlanmış olur ya da patolojik kişilik gelişimine yol açan sağlıklı çözümlere bağlı olarak sorunlar yaşanır (Jossey'n 1974, akt.Kuruoğlu 2007)

Piaget'ye göre "soyut işlemler dönemi" olarak adlandırılan ergenlik; soyut, mantıksal, sistematik ve sembolik düşünce dönemidir. Artık somut gerçek ile bu gerçeğe ilişkin öznel yorumlar ayırt edilebilmektedir. Bu dönemde ergen geniş bir hipotez yelpazesine sahip olabilir. Felsefe, din, etik, politika konularla ilgilenmeye başlayabilir (Berzonsyk 2000, akt. Kuruoğlu, 2007).

Ergenlikle ilgili başka yazarlar da bu konudaki görüşlerini bildirmişlerdir. Bunlarda biri E. T. Jones'tur (1969). Ona göre ergen, nadiren anladığı bir dünyada tanımadığı bir imgeyi amaçlayarak, henüz keşfettiği bedenle kişi olmanın eşliğinden girer. O, kendi kendine dayanmak isteyen bir birey olmak ile, aynı zamanda yalnızca ailenin verebildiği azıcık güvenliği ve güvenceyi yitirmekten korkan biri olmak arasında karışık bir isteğe sahiptir (Akt. Gander ve Gardiner, 2001).

Araştırmacılar ayrıca ergenlikle birlikte, bireylerde yalın olarak düşünme yeteneğinin oluştuğunu savunurlar. Bu yalınlık; kendiliği, diğerlerini ve kişinin çevresindeki özellikleri yürütür. Çünkü ergenler, daha yalın düşünmede yeteneklidirler, kendiliği tanımlarken olayları ve özellikleri ayırmayı tamamlamaya başlarlar. Çocuklarla karşılaştırıldığında ergenler, kişiler arası özellikler, duygular ve inançlara odaklanarak kendilik tanımlarında daha fazla psikolojiktirler (Peterson ve Leffert, 1997; akt. Jacobs, Blecker ve Constantino, 2003).

Jacobs, Blecker ve Constantino ise (2003) , erken ergenlik döneminde bireylerin, görünür bir şekilde zıt özellikleri olduğunun farkına varmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Örneğin; bazı yerlerde (okul gibi) içe dönük olurken, bazı yerlerde (ev gibi) dışa dönük olabilirler. Bu tipik olarak “huysuzluk” olarak görülür, çünkü bir gün kendileriyle ilgili iyi hissederken başka bir gün kendilerinden nefret edebilirler. Ergenler tamamen zıt özelliklerini tamamlayamazlar, bazen zıt özellikleri onlarda strese ve karışıklığa sebep olabilir, onları “gerçek” kişiliklerinin hangisi olduğu sorusuna yöneltebilir.

Çocukluk ve ergenlik dönemlerinin özelliklerini araştıran çalışmalarda yapılmıştır. Bunlardan biri, erken çocukluk ve ergenlik döneminde kendilik kavramının çeşitli alanlarının gelişimiyle ilgilidir. Araştırmanın sonucunda, çocukların kendileriyle ilgili algılarının artarak daha kapsamlı ve ayrıntılı hale geldiği bulunmuştur (Harter, 1996, 1999; Marsh, 1989; Marsh ve Shavelson, 1985; Stipek ve MacIver, 1989; akt. Shapka ve Keating, 2005). Yapılan başka araştırmalarda, çok küçük çocukların kendilerini beş alanda değerlendirdikleri görülmüştür. Bu alanlar; fiziksel yeterlilik, fiziksel görünüm, arkadaş kabulü, bilişsel yeterlilik ve davranışsal iletidir (Harter, 1983, 1996,1999; akt. Shapka ve Keating, 2005). Küçük çocuklar duruma göre yetenek ve becerilerinin değiştiğinin farkına varırlar (Harter, 1999; akt. Shapka ve Keating, 2005) fakat her bir alan içinde yetenekleriyle ilgili iki bakış açısına sahip olma eğilimindedirler. Bunlar ya iyi ya da kötüdür. Tersine daha büyük çocuklar ve yetişkinler devam eden süreç boyunca kendilerini, çok iyiden çok kötüye doğru değerlendirirler (Stipek ve MacIver, 1989;

akt. Shapka ve Keating, 2005). Kendilik kavramının birçok alanları erken ergenlik döneminde azalır ve sonra ergenliğin sonlarına doğru yavaş yavaş tekrar yapılır (Harter, 1998; akt. Shapka ve Keating, 2005).

Ergenlik dönemi, gelişimin önemli evrelerinden biridir. Bir çok kişi için sıkıntılı ve karmaşık bir dönem olan ergenlik sürecindeki kişilik gelişimi de her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Bu nedenden ötürü ergenlik dönemindeki kişilik değerlendirmesinin önemi de giderek artmaktadır.

I.3. KİŞİLİĞİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kişiliğin tek bir tanımı yapılamadığı gibi kişiliği tek bir yönden değerlendirmekte olanaksızdır. Psikologların kişiliği nasıl değerlendirdikleri benimsedikleri yaklaşıma göre değişiklik gösterir. Pek çok kişilik araştırmacısı katılımcıların kendileriyle ilgili sorulara verdikleri test yanıtları aracılığıyla kişinin kendi değerlendirmelerini kullanır. Geleneksel davranışçı psikologlar kişilik değerlendirmesinde insanların akıllarında var olan yapılar ve kavramlar yerine tutarlı davranış kalıplarını belirlemek için davranışları gözlemlerler. Ancak psikanalitik kuramı benimseyenler insanların doğrudan tanımlayamadıkları şeylerle daha çok ilgilenirler (Burger, 2006).

Değerlendirmenin en temel özelliği, formal ve objektif bilgi toplayarak ölçme yapmasıdır (Kaner, 2007). Yakın zamana kadar çocukların kişilik değerlendirmelerinde kişilik özellikleri veya belirti taramaya yönelik değerlendirmeler yetişkinlerin değerlendirmesi kadar önemli rol oynamıyordu. Çocuğun kişilik değerlendirmesi onları kullanan klinisyenin becerisine dayanan ve alanda önemli ayırt edici geçerlik göstermeyen projektif tekniklerin kullanılması ile eş anlamlıydı. Psikometrik yönelimdeki bu farklılıklardan dolayı çocuk davranışlarının objektif boyutlarıyla ilgili yararlı ölçümler yapılması için objektif kişilik envanterleri geliştirildi (Van der Ende ve Verhulst, 2005).

Kişiliği değerlendirme çok boyutlu ve çok kaynaklı değerlendirmeler söz konusudur. Çok boyutlu değerlendirme; çocuğun davranışlarının ve uyum özelliklerinin geniş çeşitliliğini değerlendiren basit bir aracın kullanılma pratiğini ifade eder. İyi tasarlandığında ve iyi uygulandığında, çok boyutlu değerlendirme hem etkili hem de doğru olduğu görülebilir (Reynolds ve Kamphaus, 2003).

Çok kaynaklı değerlendirme ise; tek çocuk üzerindeki etkilerini değerlendirmek için farklı insanlara, onların farklı rol ve bakış açılarını sormayı ifade eder. Çok kaynaklı değerlendirme; çocuk ve ergenlerin duygusal ve davranışsal uyumunu değerlendirmek için tercih edilen bir model haline gelmiştir (Reynolds ve Kamphaus, 2003).

Çocuk ve ergenlerdeki psikopatolojinin değerlendirilmesinde çoklu bilgi kaynağı kullanmak çocuğu çok boyutlu ele almaya olanak tanır. En sık başvuru alan bilgi kaynakları aileler, öğretmenler ve ergenlerin kendisidir. Çocukların farklı alanlardaki gelişimini doğumlarından beri izleyen anne-babalar, çocukla ilgili önemli bilgiler verirler. Öğretmenler, farklı yaş gruplarındaki çocukların gelişimsel özelliklerini bilirler ve günün büyük kısmında yapılandırılmış ortamlarda hem sosyal hem akademik davranışları açısından çocukları gözleme olanağına sahiptirler. Çocukların ve gençlerin öz bildirimleri ise doğrudan gözleme olanağı olmayan davranışlar hakkında bilgi verirler (Kaner, 2007). 11-18 yaş arası çocuklarla yapılan bir çalışmada bütün davranış tiplerinde ergenler aile ve öğretmenlerden daha yüksek seviyede problem davranış bildirmişlerdir (Van der Ende ve Verhulst, 2005). Kendi kendini değerlendirmeyi sağlayan kapasite ve gönüllülük çocuğun yaşıyla birlikte biraz değişebilir. Gizlenebilir davranışların yaşla artmasına rağmen çocuklar genellikle artan yaşlarıyla aynı derecede kendi davranışlarını değerlendirmekte başarılı görünürler. Ergenlerin kendi kişiliklerini değerlendirebilecek bir olgunluğa erişmeleri ve kişilik anketlerini doldurarak kendileri ile ilgili güvenilir raporlar vermeleri beklenir. Böylece onlar genellikle yetişkinler için düzenlenen kişilik anketlerinin maddelerini okuyabilmeli ve anlayabilmelidirler (Allık, Laidra ve ark. 2004). İçsel ve dışsal değişimler oluşurken, ergen, çocukluk dönemindeki yeteneklerine, becerilerine ve özdeşimlerini kimlik olarak adlandırılan yeni tutarlı bir çerçeve ya da yapı içerisinde yeniden değerlendirmeye ve düzenlemeye zorlanmaktadır. Kimlik gelişimi süresince, ergen, kuvvetli ve zayıf olduğu yanlar hakkında daha çok farkındalık kazanmaktadır. Diğer insanlarla benzer olduğu yanlarının yanı sıra, ergenin kendi biricikliği ve ayrıcalığı ile ilgili farkındalığında da

artış olmaktadır. Ergen için kimlik “ güçlenen aynılığın ve sürekliliğın öznel bir duyumdur” (Erikson, 1968, akt. Adams, 1995).

Özbildirim ölçekleri bireylerin kendilerinin ya da başkalarının duygusal ve sosyal davranışlarıyla ilgili standart maddelere/sorulara yine standart bir şekilde tepki verdikleri ve bu tepkilerin de bir norm grubunun tepkileriyle kıyaslandığı değerlendirme araçlarıdır. Bu değerlendirme araçları kişiliğın değerlendirilmesiyle yakından ilişkilidir. Ancak geniş bir kişilik yapısını ölçmek için değil, bireyin algılarına dayalı olarak çok özgül olan duygusal ve sosyal davranışları değerlendirmek için hazırlanmışlardır (Merrel 1999, akt, Kaner 2007).

Caspi, Roberts ve Shiner (2005), yaşam boyunca oluşan kişilik farklılıklarının değerlendirilmesinde 6 unsur saptamıştır. İlki, çocuklukta ve yetişkinlikte tanımlanabilen alt düzey özellikleri özelleştiren araştırmalara ihtiyaç duyulmasıdır. Birçok alt düzeyli özellikler vardır; örneğın alçakgönüllülük, dürüstlük (anlayışlılık) ve yetenek (açıklık) gibi. Nörotizm/negatif duygusallık özelliğini oluşturan (örn; üzüntü, kaygı, korku gibi) farklı negatif duyguları ayırabilir.

İkincisi, kişiliği sınıflandırmasında boylamsal ilerlemeye veya değişken merkezli yaklaşımlar önemlidir. Bu yaklaşımlar, kişiler arasındaki büyük farklılıkları sistematize etmeyle ilişkilidir. Tersine yaklaşımlar, tipolojik veya kişi merkezlidir;

kişilik değişkenlerini değil, kişilik tiplerini sınıflandırmayı geliştirmek ve kişilik boyutlarının tüm yapılarıyla ilişkisini incelemek önem teşkil etmektedir (Caspi, Roberts ve Shiner, 2005).

Üçüncüsü sadece ölçekleri kullanmanın ötesinde, çocuk gelişimi ve kişilik psikolojisi alanında yararlı olan kişisel farklılıkları ölçen daha yaratıcı ölçekler gereklidir. Örneğin örtük ölçekler, bireyin kişiliğini kendi bakış açısıyla ilgili olarak direk araştırmak yerine yetişkinlerdeki utangaçlık ve kaygıyı değerlendirmede kullanılmaktadır (Asendorf ve ark. 2002; Egloff ve Schmukle, 2002; akt. Caspi, Roberts ve Shiner, 2005), bu araçlar dolaylı olarak özellik tanımlayıcı ile kendilik arasındaki kişinin otomatik çağrışımlarını ölçer.

Dördüncüsü, çocuk ve ergenler için oluşturulan sınıflandırma sistemlerinin kültürler arası genellenebilmesiyle ilgili araştırmalara ihtiyaç duyulmasıdır. Yetişkin kişiliğinin yapısıyla ilgili kültürler arası çalışmalar geçtiğimiz on yılda kuvvetli bir şekilde izlenmiştir (Church, 2001; akt. Caspi, Roberts ve Shiner, 2005), fakat çocuklar bu araştırmaların dışında bırakılmıştır. Amerika, Çin ve birçok Avrupa ülkelerindeki ailelerin, çocuklarını tanımlarken Büyük 5 Özelliğin önemli olduğunu belirtilirken, gençlerin kişilik yapılarıyla ilgili farklılıkların Amerika ve Avrupa dışındaki ülkelerde çok az bilindiği görülmüştür (Caspi, Roberts ve Shiner, 2005).

Beşincisi, kişilik özelliklerinin cinsiyet farklılıklarının gelişimi ortaya konulabilmesi diğer önemli unsurlardan biridir. Kişiliğin yapısında herhangi bir cinsiyet farklılığının görülmemesine rağmen, kişilik ortalama seviyelerinde bazı farklılıklar vardır (Costa ve ark., 2001; akt. Caspi, Roberts ve Shiner, 2005). Hem kişilik gelişimi hem de psikopatoloji gelişimini açıklamak için, bu tarz cinsiyet farklılıklarının nedenlerinin anlaşılması önemli olabilir (Rutter ve ark., 2003; Caspi, Roberts ve Shiner, 2005).

Son olarak altıncısı, durum içinde kişilik özelliklerinin davranış biçiminde nasıl ifade edildiğiyle ilgili daha fazla verilere ihtiyaç duyulmasıdır. Sosyal, bilişsel ve duygusal süreçleri daha detaylı ölçen, geniş normsal verilere gereksinim vardır.

Sonuç olarak kişiliğin değerlendirilmesinde dikkat edilmesi gereken bütün unsurlar, ergenlerin kişiliğinin değerlendirilmesinde de önem kazanmaktadır. Ergen kişiliği değerlendirilirken, ergenlik gelişim dönemine ilişkin özellikler üzerinde durmak gerekir.

I.3.1. 12-18 YAŞ ARASI ÇOCUK VE ERGENLERİN KİŞİLİK DEĞERLENDİRİLMESİ

Yurtdışında kişiliği değerlendirmede birçok ölçek kullanılmaktadır. Bunlar arasında hem çocuğun kendisine (Million Ergen Kişilik Envanteri, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri Ergen Formu, Gençler İçin Kişilik Envanteri gibi), ailesine (Çocuklar İçin Kişilik Envanteri-2, Çocuk Davranış Kontrol Listesi gibi) ve öğretmenlere (Öğrenci Davranış Tarama Listesi, Öğretmen Rapor Formu gibi) uygulanan ölçekler bulunmaktadır (Raynold ve Kamphaus, 2003).

Ülkemizde de çocuk/ergen davranışlarını, tutumlarını değerlendirmek üzere çocuk/ergenin ailesi, öğretmeni ve kendisi için birçok test kullanılmaktadır (Kaner, 2007).

- Çocukların Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği ÇDDÖ (Child Behavior Checklist-CBCL),
- 4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği 4-18, 4-18 YÇGDDÖ (Child Behavior Checklist-CBCL/4-18)
- Öğretmen Bilgi Formu-ÖBF (Teacher's Report Form TRF)
- 11-18 Yaş Grubu Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği-11-18 YGGKDÖ (Youth Self-Report- YSR)

- Yenilenmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesi-YDPKL (Revised Problem Checklist-RBPC)
- Conners Dereceleme Ölçekleri-CDÖ - (Conners' Rating Scales-CRS)
- Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği-Yenilenmiş Uzun Form CEDÖ-Y:U (Conners' parent Rating Scale-Revised: Long Form-CPRS-R:L)
- Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği-Yenilenmiş Kısa Form CEDÖ-Y:K (Conners' Parent Rating Scale-Revised: Short Form-CPRS-R:S)
- Conners Öğretmen Dereceleme Ölçeği-Yenilenmiş Uzun Form CÖDÖ-Y:U (Conners' Teacher Rating Scale-Revised: Long Form-CPRS-R:L)
- Conners Öğretmen Dereceleme Ölçeği-Yenilenmiş Kısa Form CÖDÖ-Y:K (Conners' Teacher Rating Scale-Revised: Short Form-CPRS-R:S)
- Conners-Wells Ergen Özbildirim Ölçeği- Yenilenmiş Uzun Form-WEÖÖ-UF (Conners' Wells' Adolescent Self-Report Scale Long Form-WEASS:L)
- Conners-Wells Ergen Özbildirim Ölçeği- Yenilenmiş Kısa Form-WEÖÖ-KF (Conners' Wells' Adolescent Self-Report Scale Short Form-WEASS:S)
- Kısa Semptom Envanteri –KSE (Brief Symptom Inventory-BSI)
- Piers-Harris Çocuklar için Öz Kavramı Ölçeği-P-H-ÇÖKÖ (Piers-Harris Children's Self Concept Scale- P-H CS-CS)

Türkiye’de 12-18 yaşlar arasındaki çocuk ve gençlerin kişilik değerlendirilmesi için halihazırda iki envanter kullanılmaktadır. Bunlar 6-15 yaş arası çocuklar için kullanılan Çocuklar İçin Kişilik Envanteri (Erden, 2005) ile 16 yaş ve üzeri gençler için kullanılan Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri ’dir (Ceyhun ve Oral, 2003).

I.3.1.a. Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI-Minnesota Multiphasic Personality Inventory) ilk olarak 1943 yılında Amerikan Psikoloji Birliği tarafından yayınlanmıştır. Testin yazarları Starke Hathaway ve Jovian McKinley, MMPI’ın rutin tanısal değerlendirme için yararlı olacağını ümit etmişlerdir. 1930’lu yılların sonu ve 1940’ların başında klinik psikologların ve psikiyatristlerin başlıca amaçları vakalara doğru ve isabetli tanısal etiketler koymaktı. Günlük uygulamalarda, her hasta bireysel görüşmeye alınmakta ve çeşitli psikolojik testlerle değerlendirilmekteydi. İşte bu nedenle gruplara uygulanabilen bir kağıt-kalem kişilik envanterinin tanısal değerlendirme için çok yararlı olacağı düşünülmüştür. MMPI, kişinin kendi kendine yanıtladığı 566 maddeden oluşan, kişiliği değerlendirme aracıdır. Testi alan kişi, her bir maddenin kendisine uygun olup olmadığını düşünerek, “doğru”, “yanlış” ya da “bilmiyorum” yanıtlarından birini seçer. Uyarın belirsiz olmadığı ve kişinin teste verebileceği cevaplar sınırlandırıldığı için MMPI testi kişiliği objektif olarak değerlendirir. Bireysel ya da grup olarak uygulanabilir.

Puanlama işlemi sonucunda 4 geçerlik ve 10 klinik ölçeğe ilişkin puanlar elde edilir. Geçerlik ve klinik ölçeklerin ham puanları T puanlarına (ort.= 50; s.s= 10) çevrilir. Ham puanlar T puanına dönüştürülürken Amerika'da, Minnesota normal grubundan elde edilen verilerden yararlanır (Hathaway ve McKinley, 1967). Türk standardizasyon grubundan elde edilen T puanı değerleri Savaşır tarafından 1981 yılına yayınlanmıştır. Envanterin kadın ve erkekler için ayrı normları vardır. Profil çizerken T puanlarından yararlanır. Bu profil, incelenen kişinin özellikleri hakkında yapacağımız tahminler için bir temel görevi görür (Ceyhun ve Oral, 2003).

I.3.1.b. Çocuklar İçin Kişilik Envanteri

Çocuklar İçin Kişilik Envanteri (Personality Inventory of Children-PIC); aile, öğretmen ve çocuk tarafından doldurulan objektif bir ölçektir (Lachar, 1998; akt. Reynolds ve Kamphaus, 2003). PIC'in ailelerce doldurulan formu 40 yılı aşkın bir süredir kullanılmaktadır. İlk baskısı 1958 yılında yayınlanmış, 600 maddeden oluşmuştur, zamanla 280 maddeye indirilmiştir. Bu maddeler, 11 alanı (agresyon, kaygı, asosyal davranış, heyecan, aile ilişkileri, zihinsel gelişim, fiziksel gelişim, gerçeklik bozulması, sosyal yetenekler, somatik sorun ve içe çekilme) oluşturur. Bazı maddeler tarihsel olayları tanımlarken, diğerleri başkalarının gözlemlerini belirtir. Bazıları ise, aile baskısı veya tepkisini içeren maddelerdir. Bu direk maddeler davranışsal ve duygusal durumları tanımlar (Reynolds ve Kamphaus, 2003).

PIC, doğru, yanlış ya da bir şey diyemem biçiminde yanıtlanan 280 sorudan oluşur. Bu ölçek, ruh sağlığı merkezlerinde, hastanelerde veya çocuk bakımı ve tedavisinin uygulandığı kurumlarda, tanı koymaya yardımcı olması amacıyla geliştirilmiştir. Çocuk ve ergenlere uygulanan bir kişilik ölçeğidir (Lacher, 1982).

Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği (PIC), çok boyutlu ve objektif bir kişilik değerlendirme aracıdır. Ölçeğin yanıtlanması 45-90 dakika sürmektedir. 6-16 yaş grubundaki çocuklara uygulanır. Ölçek genel olarak, çocuğun gelişimi, davranışları, tutumları ve aile ilişkilerine yönelik sorulardan oluşmuştur. Ölçeğin tümü, 16 klinik alt ölçek ve 4 faktörden oluşur (Lacher, 1982).

Diğer alt ölçekler, özel durumlar için kullanılabilen ek ölçekler olarak tanımlanmaktadır. Bu özel durumlar: Öğrenme Güçlüğü, Ego Gücü, Norm Dışı Davranış, Serebral Yetersizlik, Cinsiyet Rolü, Dışa Dönüklük, İçte Dönüklük gibi alt ölçeklerdir (Lacher, 1982).

PIC'in 1977'de yayınlanan formu, 3 geçerlilik ölçeklerinden, 1 genel tarama ölçeklerinden ve çocuğun yetenek, uyum ve aile ilişkilerini ölçen 12 tane alt ölçekten oluşmaktadır. Bu 16 ölçek, görgül madde seçimi teknikleri veya tekrarlı içerik geçerliği yöntemleriyle geliştirilmiştir (Wirt, Lacher, Klinedinst ve Seat, 1977;

Reynolds ve Kamphaus, 2003). Daha sonra ölçek, Lacher ve arkadaşları tarafından 1990 yılında Amerika’da yeniden gözden geçirilmiştir (Akt. Erden, 1995).

2001 yılında PIC yeniden yapılandırılmış ve PIC-2 versiyonu yayınlamıştır. Tamamlanmış PIC-2 75 maddeyi içermektedir. Bunlar, orijinal PIC maddelerini temel almaktadır, fakat zihinsel gelişimde, sosyal ve aile içeriklerinde değişiklikler olmuştur. 3 geçerlilik skalası, 9 uyum skalası ve 21 uyum alt ölçekleri bulunmaktadır (Lacher ve Gaber, 2001; akt. Reynolds ve Kamphaus, 2003).

I.3.1.b.1. Türkçe Standardizasyonu

Çocuklar İçin Kişilik Envanteri’nin standardizasyon çalışması Erden tarafından 1995 yılında 6-16 yaşlar arasındaki 2553 çocuk ve gençlerle (1300 erkek, 1243 kız) yapılmıştır. Envanterin güvenilirliği test-tekrar test ve iç tutarlılık yöntemiyle sınıanmıştır. Test-tekrar test güvenilirlik katsayıları, alt ölçekler açısından en düşük .86 en yüksek .99 olduğu görülmüştür. Ölçeğin iç tutarlılığı (Kuder Richardson Katsayıları) ise .38 ve . 88 arasında bulunmuştur. 6 ile 16 yaşlar arasında yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar saptanmış, yaş ve cinsiyete göre standart T puanları hesaplanmıştır.

I.3.1.b.2. Profil Alt Ölçekleri

Yalan Alt Ölçeği

15 maddeden oluşan Yalan alt ölçeği Seat ve Wirt tarafından 1973'te geliştirilmiştir. Davranış problemlerini reddetme eğilimi gösteren savunucu tutumları saptamak amacıyla geliştirilmiştir. İçeriğinde, çocuklarda yaygın olarak gözlenen davranış özelliklerine ait maddeler bulunmaktadır. Klinik örnekleme bakıldığında, özellikle suça yönelmiş, norm dışı davranış ve aile problemleri olan çocuklara ait profillerde Yalan alt ölçeği puanlarının yükseldiği görülmüştür. Yalan alt ölçeği puanının yükselmesi, genellikle ÇKÖ'yi dolduran kişinin çocuğu ya da aileyi korumaya yönelmesi ile ortaya çıkmaktadır (Akt. Erden, 1995).

Sıklık Alt Ölçeği

Sıklık alt ölçeği 1971 yılında Seat tarafından düzenlenmiştir. 42 maddeden oluşur. Cevap veren kişinin gerçeği saptırıp saptırmadığını bir başka deyişle yanıt verilirken gelişi güzel ya da abartılı yanıt verilip verilmediğini saptamaya yönelik maddelerden oluşmuştur. Ölçek maddeleri, tek bir davranış sorunu bu alt ölçek puanını yükseltmesin diye 11 değişik kategoriden 3-4 madde seçilerek oluşturulmuştur. Bu maddeler klinisyenler tarafından birbirinden bağımsız olarak seçilmiş ve oybirliğine varılan maddeler alt ölçeğe alınmıştır (Klinedinst, 1972;

Froman, 1973; akt. Erden, 1995). Bu ölçeğin T puanlarının yükselmesi, belirtilerin yoğunluğuna ve şiddetine işaret eder (Akt. Erden, 1995).

Savunuculuk Alt Ölçeği

Savunuculuk alt ölçeği 23 maddedir ve 1974'de Myers tarafından düzenlenmiştir. Değerlendirme sırasında ana ve babanın çocuğun davranışlarına ilişkin savunuculuğunu ve direncini yordamaya yöneliktir (Akt. Erden, 1995).

Uyum Alt Ölçeği

Uyum alt ölçeği 1969'da Seat tarafından oluşturulmuştur. Psikolojik değerlendirmeye gereksinimi olan , uyumsuz davranışlar gösteren çocukları belirlemeye yönelik bir tarama alt ölçeğidir. Klinik örnekleme ait T puanları ortalaması, diğer gruptan yüksek bulunmuştur. Yapı geçerliliği yüksek olan Uyum alt ölçeğine ait, ölçekler arası korelasyon kat sayısı ve madde faktör gruplamaları, söz konusu alt ölçeğin, çeşitli problemlerin varlığını saptamada güvenilir bir gösterge olduğunu düşündürmektedir (Wirt, Lachar, Klinedinst, Seat, 1990; akt. Erden, 1995).

Başarı Alt Ölçeği

Başarı alt ölçeği 31 maddeden oluşur. Çocuğun entelektüel kapasitesine bakılmaksızın yaş grubundan beklenen akademik başarıya ulaşıp ulaşmadığını belirlemek üzere geliştirilmiştir (Lachar 1974; akt. Erden, 1995).

Entelektüel Tarama Alt Ölçeği

Entelektüel Tarama alt ölçeği yetersiz entelektüel fonksiyonları ve özel bilişsel bozuklukları saptamaya yöneliktir. Entelektüel Tarama alt ölçeğinin, Başarı ve Gelişim alt ölçekleri ile yüksek korelasyon gösterdiği bildirilmiştir (Wirt, Lachar, Klinedinst, Seat, 1990; akt. Erden, 1995).

Gelişim Alt Ölçeği

Gelişim alt ölçeği 25 maddeden oluşur. Yetersiz zihinsel ve fiziksel gelişimi ayırt edebilmek amacıyla, 1975 yılında Klinedinst tarafından yeniden gözden geçirilmiştir. Entelektüel Tarama ve Başarı alt ölçekleriyle yüksek korelasyon gösterdiği gözlenmiştir. Yapı geçerliliğine bakıldığında, klinik örneklem ile normaller arasında anlamlı T puanı farklılıkları gözlenmiştir (Wirt, Lachar, Klinedinst, Seat, 1990; akt. Erden, 1995).

Bedensel İlgil Alt Ölçeği

Bedensel ilgi alt ölçeği 40 maddeden oluşmuştur. Sağlıkla ilgili çeşitli maddeler yargıcı klinisyenler tarafından seçilerek bedensel yakınmaların sıklığı ve yoğunluğu, hastalığa uyum, yeme alışkanlıkları, uyku düzeni, enerji ve bedensel güçlülük, baş ve karın ağrıları gibi geniş bir belirti dağılımında maddeler oluşturulmuştur. Alt ölçekler arası korelasyonlara bakıldığında, Bedensel İlgil alt ölçeğinin; Kaygı, İçe Çekilme ve Depresyon alt ölçekleriyle korelasyon gösterdiği dikkati çekmiştir (Akt. Erden, 1995).

Depresyon Alt Ölçeği

Depresyon alt ölçeği çocukluk depresyonu konusunda deneyimli klinik yargıcıların katkısı ile düzenlenmiştir. Depresyonu ölçmeyi amaçlar (Akt. Erden, 1995).

Aile İlişkileri Alt Ölçeği

Aile ilişlileri alt ölçeği 35 maddelik bir ölçektir. Aile etkinliğini ve bağlarını incelemek için düzenlenmiştir. Aileyi derinlemesine incelemede olduğu kadar, çocuk psikopatolojisinin gelişmesinde rol oynayan, aile ve ana-babalık özelliklerini belirlemede yardımcı olacağı düşünölmüştür. Klinik örneklem ÇKÖ profilleri incelendiğinde, suça yönelik davranış tanısı alan grubun Aile İlişkileri alt ölçeğinde

yüksek puan elde ettikleri görülmüştür (Wirt, Lachar, Klinedinst, Seat, 1990; akt. Erden, 1995).

Suçta Yönelik Davranış Alt Ölçeği

Suçta Yönelik Davranış alt ölçeği, Lachar, Abato ve Wirt (1975) tarafından Suçta yönelmiş çocukların davranış özelliklerini ölçme ve bu çocukları tanımaya yönelik olarak geliştirilmiştir. 47 maddesi vardır. Suçta Yönelik Davranış alt ölçeği ile diğer alt ölçeklerin korelasyonlarına bakılmış ve Sıklık alt ölçeğiyle Uyum alt ölçeğinin korelasyon gösterdiği gözlenmiştir (Wirt, Lachar, Klinedinst, Seat, 1990; akt. Erden, 1995).

İçte Çekilme Alt Ölçeği

Sosyal ilişkiden kaçışı yansıtmaya yönelik 25 maddelik bu alt ölçek maddeleri klinik yargıcılar tarafından oluşturulmuştur (Klinedinst, 1975; akt. Erden, 1995). Faktör analizi sonuçları, bu alt ölçeğin sosyal ve fiziksel izolasyonu, yabancılardan utanma ve çekinmeyi, yaşlılardan ve iletişimden uzaklaşmayı yansıttığını göstermektedir (Akt. Erden, 1995).

Kaygı Alt Ölçeği

Kaygı alt ölçeği, klinik yargıcılara önerilmiş ve onaylanmış 30 maddeden oluşmuştur (Klinedinst, 1972; 1975; akt. Erden, 1995). Kaygı düzeyini ve

yoğunluğunu değerlendirmeye yöneliktir. Alt ölçekler arası korelasyon, Depresyon ve Bedensel İlgi alt ölçekleriyle ilişkisi olduğunu göstermiştir (Akt. Erden, 1995).

Psikoz Alt Ölçeği

40 maddeden oluşan psikoz ölçeği, normallerle psikoz belirtileri olmayan retarde çocukları, psikoz çocuklardan ayırt etmek için geliştirilmiştir (Akt. Erden, 1995).

Hiperaktivite Alt Ölçeği

DSM III kriterlerine göre, hiperaktivite dikkat eksikliği tanısı özelliklerini taşıyan çocukları ayırt edebilmek için geliştirilmiştir. 36 maddeden oluşmuştur (Akt. Erden, 1995).

Sosyal Beceriler Alt Ölçeği

30 maddeden oluşan bu alt ölçek klinik yargıcılar tarafından önerilmiş ve onaylanmıştır (Kliendinst, 1975; akt. Erden, 1995). Sosyal ilişkileri, ilişki kurma ve sürdürmeyi, sosyal aktivitelere katılmayı, girişkenliği yansıtmayı amaçlar. Klinik örneklemede, kişiler arası ilişkileri bozulmuş gruplarda, yüksek T puanlarına ulaşıldığı gözlenmiştir (Akt. Erden, 1995).

I.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'nin ocuk ve ergenlerin kendilerinin yanıtladığı formunun 12-18 yaşlar arasındaki çocuklar açısından iç tutarlılık çalışması yapmaktır. Ölçeğin faktör ve alt testlerinin cinsiyet ve yaşa göre bir farklılığı olup olmadığını saptamak bir başka amaçtır.

Bu amaçlar çerçevesinde Őu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'nin alt testleri ve faktörlerinde yaş grupları açısından fark var mıdır?
2. Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'nin alt testleri ve faktörlerinde cinsiyet açısından fark var mıdır?
3. Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'nin alt test maddelerinin birbirleriyle ilişkisi var mıdır?

YÖNTEM

II.1. ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini, Ankara, Bursa, Isparta, İzmit ve Kayseri illerinde, 2006-2007 eğitim yılında okumakta olan 177 kız (%48.1) ve 191 erkek (%51.9) olmak üzere toplam 368 ilköğretim, lise ve üniversite 1. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Yaş aralığı 12-18, yaş ortalaması 14.48'dir. Araştırmada örneklem grubu, değişken sayısını azaltmak için üç yaş grubuna ayrılmıştır. 14, 15 ve 17 yaşlardan oluşan grubun ortalaması 15.23, 13 ve 18 yaşlardan oluşan grubun ortalaması 14.95, 12 ve 16 yaşlardan oluşan grubun ortalaması ise 13.29'dur. Çocukların anne eğitim düzeyleri sırasıyla % 3.8'i okuma yazma bilmeyenlerden, % 1.6'sı okuma yazma bilenlerden, % 45.8'i ilkokul mezunlarından, % 10.2'si ortaokul mezunlarından, % 23.5'i lise mezunlarından, % 12.9'u üniversite mezunlarından ve % 0.8'i lisansüstü mezunlarından oluşmaktadır. Baba eğitim düzeyleri ise sırasıyla % 0.5'i okuma yazma bilmeyenlerden, % 0.5'i okuma yazma bilenlerden, % 21.8'si ilkokul mezunlarından, % 14'ü ortaokul mezunlarından, % 28.6'sı lise mezunlarından, % 26.7'si üniversite mezunlarından ve % 1.9'u lisansüstü mezunlarından oluşmaktadır. Çocukların 14'ü anne eğitimi ile ilgili, 22'si ise baba eğitimi ile ilgili bilgi vermemiştir.

II.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

II.2.1. BİLGİ FORMU

Bu form çocuklara ve çocukların ailelerine yönelik bazı kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, okul, sınıf, anne ve baba eğitimi, anne ve baba mesleği) elde edebilmek için çocuklar tarafından doldurulan bir formdur. Kişisel bilgilerin dışında katılımcıların daha önce herhangi bir psikolojik ve/veya nörolojik tedavi görüp görmediklerine ilişkin ve herhangi bir gelişme geriliği, zihinsel engeli ya da bedensel engeli olup olmadığına ilişkin sorular da bilgi formunda yer almaktadır.

II.2.2. ÇOCUKLAR İÇİN KİŞİLİK ENVANTERİ

Çocuk kişiliğinin objektif olarak değerlendirilmesi amacıyla Lacher ve arkadaşları tarafından Amerika'da 1990 yılında yeniden gözden geçirilerek geliştirilmiştir. Bu ölçek “doğru”, “yanlış” ya da “bir şey diyemem” biçiminde yanıtlanan 280 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin, çocuğun kendisinin doldurduğu, anne, baba veya çocuğu yakından tanıyan, bakımını üstlenen kişi tarafından doldurulan 2 soru formu bulunmaktadır (Akt. Erden, 1995). Bu araştırmada çocukların kendisinin doldurduğu soru formu kullanılmıştır.

Ölçeği yanıtlamak 45-90 dakika sürmektedir. Ölçek 4 faktör ve 16 alt ölçekten oluşmaktadır (Tablo II.1). Bunlar; disiplin sorunları, sosyal yeterlilik, içe yönelme/bedensel belirtiler, bilişsel gelişim faktörleri; yalan, sıklık, savunucu tutum

ve uyum geçerlilik alt ölçekleri; başarı, entelektüel tarama, gelişim, bedensel ilgi, depresyon, aile ilişkileri, suça yönelik davranma, sosyal içe çekilme, kaygı, psikoz, hiperaktivite ve sosyal beceriler klinik alt ölçekleridir (Erden, 1995).

Tablo II.1 Çocuklar için Kişilik Ölçeği'nin Alt Ölçekleri

FAKTÖR ALT ÖLÇEKLERİ

- I. Disiplin Sorunları/Yetersiz Özkontrol (FAKTÖR 1)
- II. Sosyal Yeterlik (FAKTÖR 2)
- III. İçe Yönelme/Bedensel Belirtiler (FAKTÖR 3)
- IV. Bilişsel Gelişim (FAKTÖR 4)

GEÇERLİK VE TARAMA ALT ÖLÇEKLERİ

Yalan (LİE)	Savunmacı Tutum (DEF)
Sıklık (F)	Uyum (ADJ)

KLİNİK ALT ÖLÇEKLERİ

Başarı (ACH)	Suçta Yönelik Davranma (DLQ)
Entelektüel Tarama (IS)	Sosyal İçe Çekilme (WDL)
Gelişim (DVL)	Kaygı (ANX)
Bedensel İlgi (SOM)	Psikoz (PSY)
Depresyon (D)	Hiperaktivite (HPR)
Aile İlişkileri (FAM)	Sosyal Beceriler (SSK)

II.3. İŞLEM

Çocuklar için kişilik envanterinin uygulanması; ilköğretim, lise ve üniversite 1. sınıf öğrencilerine sınıf içerisinde toplu olarak yapılmıştır.araştırmaya katılan gençlere araştırmanın amacı hakkında kısa bir bilgi verilmiş ve onay alınarak uygulanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen verilere uygulanan istatistik analiz sonuçlarına yer verilmektedir. Verilerin analiz aşamasında, ölçeğin içtutarlılığını incelemek amacıyla, ölçeğin faktörleri ve alt ölçeklerin birbirleriyle ilişkisine ve ölçeğin alt test maddeleri ve toplam puanları arasındaki ilişkiye bakmak için korelasyon kullanılmıştır. Alt test puanlarının cinsiyet ve yaş grupları açısından fark olup olmadığını belirlemek için varyans analizi kullanılmıştır.

III.1. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN BULGULAR

Çalışmada yer alan çocukların yaş ve cinsiyetine ilişkin demografik bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo III.1 Örneklem Grubunun Yaş Grupları, Cinsiyete, Anne ve Baba Eğitimlerine İlişkin Demografik Bilgiler

Demografik Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kız	177	48.5
	Erkek	191	51.5
Yaş	12	84	22.6
	13	75	20.2
	14	42	11.3
	15	47	12.7
	16	40	10.8
	17	35	9.4
	18	48	12.9
Anne Eğitim Düzeyi	Okuma-yazma bilmeyenler	6	1.6
	Okuma-yazma bilenler	5	1.3
	İlkokul mezunu	170	45.8
	Ortaokul mezunu	38	10.2
	Lise mezunu	87	23.5
	Üniversite mezunu	48	12.9
	Lisansüstü Mezunu	3	0.8
Baba Eğitim Düzeyi	Okuma-yazma bilmeyenler	2	0.5
	Okuma-yazma bilenler	2	0.5
	İlkokul mezunu	81	21.8
	Ortaokul mezunu	52	14.0
	Lise mezunu	106	28.6
	Üniversite mezunu	99	26.7
	Lisansüstü Mezunu	7	1.9

368 normal çocuğun Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'nin alt test puanları üzerinde hesaplanmış ortalama ve standart sapmaları ile ANOVA sonuçları her alt ölçek için ayrı tablolar halinde verilmiştir.

Örneklem grubunu oluşturan çocukların Disiplin Sorunları Alt Ölçeği'nden aldıkları puanlar, cinsiyet ve yaşa göre ortalama ve standart sapmaları Tablo III.1'de gösterilmiştir.

Tablo III.2 Disiplin Sorunları Faktörü Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	7,7514	4,2886
	Erkek	8,4084	4,3214
Yaş	1	7,5484	3,9165
	2	8,5285	4,4709
	3	8,3387	4,7248

Tablo III.2'de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.3'de gösterilmiştir.

Tablo III.3 Disiplin Sorunları Faktörüne Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	213,737	2	106,868	5,743	,004
Yaşgrup	198,496	2	99,248	5,334	,005
CinsxYaş	184,256	3	61,419	3,301	,021
Hata	6754,798	363	18,608		
Toplam	31705,000	371			

Tablo III.3’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaş gruplarının temel ve ortak etkileri anlamlıdır. Cinsiyet temel etkisinin anlamlı olması ($F = 5.743$; $sd = 2-363$; $p < .05$) kız ve erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunduğuna işaret etmektedir. Kızları ortalaması 7,7514 erkeklerin ortalaması 8,4084 olduğundan, erkeklerin daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yaşın temel etkisi de anlamlı ($F = 5.334$; $sd = 2-363$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu bulgu üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğuna, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığı saptanmıştır. Diğer yandan, yine ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaşın ortak etkisi de anlamlı bulunmuştur ($F=3.301$; $sd = 3-363$; $p < .05$).

Tablo III.4 Sosyal Yetersizlik Faktörü Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	8,5424	4,4924
	Erkek	8,6911	4,5403
Yaş	1	7,5484	3,9165
	2	8,5285	4,4709
	3	8,8871	4,3171

Tablo III.4'de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.5'de gösterilmiştir.

Tablo III.5 Sosyal Yetersizlik Faktörüne Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	33,086	2	16,543	,811	,445
Yaşgrup	251,880	2	125,940	6,171	,002
CinsxYaş	217,647	3	72,549	3,555	,015
Hata	7407,956	363	20,408		
Toplam	35271,000	371			

Tablo III.5’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre yaş gruplarının temel etkisi anlamlıdır. Yaş gruplarının temel etkisinin anlamlı olması ($F = 6,171$; $sd = 2-363$; $p < .05$) üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğu, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Cinsiyetin temel etkisi ise anlamlı çıkmamıştır. Bunun yanında, yine ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı bulunmuştur ($F=3.555$; $sd = 3-363$; $p < .05$).

Tablo III.6 İçe Yönelme/ Bedensel Belirtiler Faktörü Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	11,8531	5.0001
	Erkek	9,8639	4.9281
Yaş	1	10,7177	5,0486
	2	11,0000	5,3577
	3	10,8306	4,8317

Tablo III.6’da gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.7’de gösterilmiştir.

Tablo III.7 İçe Yönelme/ Bedensel Belirtiler Faktörüne Uygulanan Varyans

Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	444,052	2	222,026	8,959	,000
Yaşgrup	76,604	2	38,302	1,546	,215
CinsxYaş	99,926	3	33,309	1,344	,260
Hata	8995,646	363	24,781		
Toplam	53181,000	371			

Tablo III.7’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet temel etkisi anlamlıdır ($F = 8,959$; $sd = 2-363$; $p < .05$). Bu bulgu, kız ve erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunduğuna işaret etmektedir. Kızları ortalaması 11,8531 erkeklerin ortalaması 9,8639 olduğundan, kızların daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan, yine ANOVA sonuçlarına göre yaş temel etkisi ile cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı çıkmamıştır.

Tablo III.8 Bilişsel Gelişim Faktörü Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	8,4407	3.4523
	Erkek	8,2723	3.6920
Yaş	1	8,0806	3,0030
	2	8,5041	3,9761
	3	8,5484	3,8622

Tablo III.8’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.9’da gösterilmiştir.

Tablo III.9 Bilişsel Gelişim Faktörüne Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	90,533	2	45,267	3,518	,031
Yaşgrup	183,224	2	91,612	7,120	,001
CinsxYaş	168,463	3	56,154	4,364	,005
Hata	4670,586	363	12,867		
Toplam	30926,000	371			

Tablo III.9'da gösterilen ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaş gruplarının temel ve ortak etkileri anlamlıdır. Cinsiyet temel etkisinin anlamlı olması ($F = 3.518$; $sd = 2-363$; $p < .05$) kız ve erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunduğuna işaret etmektedir. Kızları ortalaması 8,4407 erkeklerin ortalaması 8,2723 olduğundan, kızların daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yaşın temel etkisi de anlamlı ($F = 7.120$; $sd = 2-363$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu bulgu üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğu, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığı saptanmıştır. Diğer yandan, yine ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaşın ortak etkisi de anlamlı bulunmuştur ($F=4.364$; $sd = 3-363$; $p < .05$).

Tablo III.10 Yalan Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	7,3559	2,5590
	Erkek	7,1675	2,7209
Yaş	1	7,2661	2,6660
	2	7,2520	2,6753
	3	7,2742	2,6050

Tablo III.10'da gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.11'de gösterilmiştir.

Tablo III.11 Yalan Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	3,419	2	1,710	,244	,784
Yaşgrup	12,279	2	6,139	,876	,417
CinsxYaş	33,726	3	11,242	1,605	,188
Hata	2543,393	363	7,007		
Toplam	22159,000	371			

Tablo III.11'de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre, cinsiyet ve yaş gruplarının temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır ($F = .244, .876$; $sd = 2-363$; $p < .05$).

Tablo III.12 Sıklık Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	11,5819	2,5640
	Erkek	11,4084	2,5362
Yaş	1	11,3629	2,6514
	2	11,8618	2,4838
	3	11,8618	2,4838

Tablo III.12’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.13’de gösterilmiştir

Tablo III.13 Sıklık Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	4,286	2	2,143	,330	,719
Yaşgrup	80,324	2	40,162	6,178	,002
CinsxYaş	55,968	3	18,656	2,870	,036
Hata	2359,856	363	6,501		
Toplam	51387,000	371			

Tablo III.13’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre yaş gruplarının temel etkisi anlamlıdır. Yaş gruplarının temel etkisinin anlamlı olması ($F = 6,178$; $sd = 2-363$; $p < .05$) üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğu, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Cinsiyetin temel etkisi ise anlamlı çıkmamıştır. Bunun yanında, yine ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı bulunmuştur ($F=2,870$; $sd = 3-363$; $p < .05$).

Tablo III.14 Savunucu Tutum Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	10,0960	2,0468
	Erkek	10,0314	1,9383
Yaş	1	10,3629	2,1197
	2	9,9919	1,9481
	3	9,8226	1,8959

Tablo III.14’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney

desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.15’de gösterilmiştir.

Tablo III.15 Savunucu Tutum Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi

Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	5,618	2	2,809	,712	,491
Yaşgrup	35,195	2	17,597	4,461	,012
CinsxYaş	24,802	3	8,267	2,096	,100
Hata	1431,907	363	3,945		
Toplam	39018,000	371			

Tablo III.15’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre yaş gruplarının temel etkisi anlamlıdır. Yaş gruplarının temel etkisinin anlamlı olması ($F = 4,461$; $sd = 2-363$; $p < .05$) üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğu, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Cinsiyetin temel etkisi ile cinsiyet ve yaşın ortak etkileri ise anlamlı çıkmamıştır.

Tablo III.16 Uyum Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	22,8362	4,7519
	Erkek	22,1728	4,7933
Yaş	1	22,1452	4,7979
	2	22,8049	4,6706
	3	22,5645	4,9292

Tablo III.16’da gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.16’da gösterilmiştir.

Tablo III.17 Uyum Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	85,689	2	42,844	1,891	,152
Yaşgrup	141,574	2	70,787	3,125	,045
CinsxYaş	202,155	3	67,385	2,975	,032
Hata	8223,458	363	22,654		
Toplam	196395,000	371			

Tablo III.17’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre yaş gruplarının temel etkisi anlamlıdır. Yaş gruplarının temel etkisinin anlamlı olması ($F = 3,125$; $sd = 2-363$; $p < .05$) üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğu, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Cinsiyetin temel etkisi ise anlamlı çıkmamıştır. Bunun yanında, yine ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı bulunmuştur ($F=2,975$; $sd = 3-363$; $p < .05$).

Tablo III.18 Başarı Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	9,6723	2,6209
	Erkek	10,5602	2,7483
Yaş	1	9,9839	2,4955
	2	10,2846	2,9629
	3	10,1129	2,6845

Tablo III.18’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney

desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.19'de gösterilmiştir.

Tablo III.19 Başarı Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	69,931	2	34,965	4,854	,008
Yaşgrup	12,656	2	6,328	,879	,416
CinsxYaş	37,069	3	12,356	1,715	,163
Hata	2614,744	363	7,203		
Toplam	40775,000	371			

Tablo III.19'da gösterilen ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet temel etkisi anlamlıdır ($F = 4,854$; $sd = 2-363$; $p < .05$). Bu bulgu, kız ve erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunduğuna işaret etmektedir. Kızları ortalaması 9,6723 erkeklerin ortalaması 10,5602 olduğundan, erkeklerin daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan, yine ANOVA sonuçlarına göre yaş temel etkisi ile cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı çıkmamıştır.

Tablo III.20 Entellektüel Tarama Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	14,4237	2,2528
	Erkek	14,4817	2,3007
Yaş	1	14,7984	2,3164
	2	14,2927	2,3037
	3	14,3065	2,2602

Tablo III.20’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.21’de gösterilmiştir.

Tablo III.21 Entellektüel Tarama Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	,940	2	,470	,091	,913
Yaşgrup	48,690	2	24,345	4,739	,009
CinsxYaş	64,322	3	21,441	4,174	,006
Hata	1864,787	363	5,137		
Toplam	79597,000	371			

Tablo III.21’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre yaş gruplarının temel etkisi anlamlıdır. Yaş gruplarının temel etkisinin anlamlı olması ($F = 4,739$; $sd = 2-363$; $p < .05$) üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğu, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Cinsiyetin temel etkisi ise anlamlı çıkmamıştır. Bunun yanında, yine ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı bulunmuştur ($F=4,174$; $sd = 3-363$; $p < .05$).

Tablo III.22 Gelişim Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	10,3729	2,6962
	Erkek	10,4817	2,7142
Yaş	1	10,4274	2,6601
	2	10,5935	2,7959
	3	10,2419	2,6361

Tablo III.22’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney

desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.23'de gösterilmiştir.

Tablo III.23 Gelişim Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	3,681	2	1,841	,253	,777
Yaşgrup	7,149	2	3,575	,491	,613
CinsxYaş	29,428	3	9,809	1,347	,259
Hata	2644,218	363	7,284		
Toplam	42972,000	371			

Tablo III.23'de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre, cinsiyet ve yaş gruplarının temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır ($F = .253, .491$; $sd = 2-363$; $p < .05$).

Tablo III.24 Bedensel İlgü Alt Ölçeğı Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	14,9944	2,4530
	Erkek	14,3874	2,3545
Yaş	1	14,5887	2,3548
	2	14,5691	2,3262
	3	14,9113	2,5726

Tablo III.24’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.25’de gösterilmiştir.

Tablo III.25 Bedensel İlgililik Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	48,187	2	24,093	4,176	,016
Yaşgrup	24,904	2	12,452	2,158	,117
CinsxYaş	20,137	3	6,712	1,163	,324
Hata	2094,295	363	5,769		
Toplam	82226,000	371			

Tablo III.25’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet temel etkisi anlamlıdır ($F = 4,176$; $sd = 2-363$; $p < .05$). Bu bulgu, kız ve erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunduğuna işaret etmektedir. Kızların ortalaması 14,9944 erkeklerin ortalaması 14,3874 olduğundan, kızların daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan, yine ANOVA sonuçlarına göre yaş temel etkisi ile cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı çıkmamıştır.

Tablo III.26 Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	15,7966	6,0409
	Erkek	14,0890	5,9265
Yaş	1	14,5806	6,2027
	2	15,3740	5,9553
	3	14,7177	5,9953

Tablo III.26’da gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.27’de gösterilmiştir.

Tablo III.27 Depresyon Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	279,296	2	139,648	3,896	,021
Yaşgrup	165,857	2	82,928	2,314	,100
CinsxYaş	166,738	3	55,579	1,551	,201
Hata	13009,975	363	35,840		
Toplam	95774,000	371			

Tablo III.27’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet temel etkisi anlamlıdır ($F = 3,896$; $sd = 2-363$; $p < .05$). Bu bulgu, kız ve erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunduğuna işaret etmektedir. Kızların ortalaması 15,7966 erkeklerin ortalaması 14,0890 olduğundan, kızların daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan, yine ANOVA sonuçlarına göre yaş temel etkisi ile cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı çıkmamıştır.

Tablo III.28 Aile İlişkileri Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	7,0339	3,3352
	Erkek	6,3613	3,0591
Yaş	1	6,7581	3,3674
	2	6,7642	2,8316
	3	6,5484	3,3818

Tablo III.28’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.29’da gösterilmiştir.

Tablo III.29 Aile İlişkileri Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	43,428	2	21,714	2,122	,121
Yaşgrup	5,912	2	2,956	,289	,749
CinsxYaş	23,634	3	7,878	,770	,511
Hata	3713,946	363	10,231		
Toplam	20388,000	371			

Tablo III.29’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre, cinsiyet ve yaş gruplarının temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır (F = 2,122, .289; sd = 2-363; $p < .05$).

Tablo III.30 Suça Yönelik Davranma Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	15,8249	3,1330
	Erkek	15,7958	3,3063
Yaş	1	15,7984	3,1545
	2	16,1301	3,2717
	3	15,5323	3,2295

Tablo III.30'da gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.31'de gösterilmiştir.

Tablo III.31 Suça Yönelik Davranma Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	11,584	2	5,792	,560	,572
Yaşgrup	38,528	2	19,264	1,862	,157
CinsxYaş	53,809	3	17,936	1,734	,160
Hata	3755,197	363	10,345		
Toplam	96679,000	371			

Tablo III.31'de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre, cinsiyet ve yaş gruplarının temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır ($F = .560, 1,862; sd = 2-363; p < .05$).

Tablo III.32 Kaygı Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	7,9548	1,9535
	Erkek	8,1832	2,2625
Yaş	1	8,0323	2,0440
	2	8,1626	2,2557
	3	8,0323	2,0479

Tablo III.32’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.33’de gösterilmiştir.

Tablo III.33 Kaygı Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	4,505	2	2,253	,499	,607
Yaşgrup	2,195	2	1,098	,243	,784
CinsxYaş	8,550	3	2,850	,632	,595
Hata	1637,188	363	4,510		
Toplam	25846,000	371			

Tablo III.33’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre, cinsiyet ve yaş gruplarının temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır ($F = .499, .243$; $sd = 2-363$; $p < .05$).

Tablo III.34 Sosyal İçe Çekilme Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	9,9209	3,7711
	Erkek	8,3979	3,7793
Yaş	1	8,9113	3,8720
	2	9,4634	3,9635
	3	9,0242	3,7274

Tablo III.34’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.35’de gösterilmiştir.

Tablo III.35 Sosyal İçe Çekilme Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	229,268	2	114,634	8,012	,000
Yaşgrup	61,302	2	30,651	2,142	,119
CinsxYaş	51,013	3	17,004	1,188	,314
Hata	5193,905	363	14,308		
Toplam	36430,000	371			

Tablo III.35’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet temel etkisi anlamlıdır ($F = 8,012$; $sd = 2-363$; $p < .05$). Bu bulgu, kız ve erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunduğuna işaret etmektedir. Kızları ortalaması 9,9209 erkeklerin ortalaması 8,3979 olduğundan, kızların daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan, yine ANOVA sonuçlarına göre yaş temel etkisi ile cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı çıkmamıştır.

Tablo III.36 Psikoz Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	7,9548	1,9535
	Erkek	8,1832	2,2625
Yaş	1	6,6210	3,2699
	2	7,1870	3,7293
	3	6,6935	3,0794

Tablo III.36’da gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.37’de gösterilmiştir.

Tablo III.37 Psikoz Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	12,190	2	6,095	,542	,582
Yaşgrup	100,705	2	50,353	4,477	,012
CinsxYaş	88,258	3	29,419	2,616	,051
Hata	4082,273	363	11,246		
Toplam	21523,000	371			

Tablo III.37’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre yaş gruplarının temel etkisi anlamlıdır. Yaş gruplarının temel etkisinin anlamlı olması ($F = 4,477$; $sd = 2-363$; $p < .05$) üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğu, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Cinsiyetin temel etkisi ile cinsiyet ve yaşın ortak etkileri ise anlamlı çıkmamasına rağmen cinsiyet ve yaşın ortak etkisinin ($F = 2,616$; $sd = 3-363$; $p < .05$) anlamlılık düzeyine çok yakın bir değere sahip olduğu gözlenmiştir.

Tablo III.38 Hiperaktivite Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	9,8927	3,4747
	Erkek	9,7330	3,3018
Yaş	1	9,3468	3,4336
	2	10,1951	3,5475
	3	9,9113	3,2184

Tablo III.38’de gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.39’da gösterilmiştir.

Tablo III.39 Hiperaktivite Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	27,807	2	13,903	1,214	,298
Yaşgrup	127,153	2	63,577	5,551	,004
CinsxYaş	94,130	3	31,377	2,740	,043
Hata	4157,279	363	11,453		
Toplam	40058,000	371			

Tablo III.39’de gösterilen ANOVA sonuçlarına göre yaş gruplarının temel etkisi anlamlıdır. Yaş gruplarının temel etkisinin anlamlı olması ($F = 5,551$; $sd = 2-363$; $p < .05$) üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğu, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Cinsiyetin temel etkisi ise anlamlı çıkmamıştır. Bunun yanında, yine ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaşın ortak etkisi anlamlı bulunmuştur ($F=2,740$; $sd = 3-363$; $p < .05$).

Tablo III.40 Sosyal Beceri Alt Ölçeği Puanlarının Cinsiyet ve Yaşa göre Ortalama ve Standart Sapmaları

		X	SS
Cinsiyet	Kız	10,5706	2,6601
	Erkek	10,8272	2,7408
Yaş	1	10,5161	2,6641
	2	10,8537	2,8735
	3	10,8468	2,7141

Tablo III.40'da gösterilen ortalamalar açısından anlamlı farklar bulunup bulunmadığını belirlemek için verilere 2 (cinsiyet) x 3 (yaş grupları) faktörlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo III.41'de gösterilmiştir.

Tablo III.41 Sosyal Beceri Alt Ölçeğine Uygulanan Varyans Analizi Bulguları

	Kareler Toplamı	SD	Ort. Kare	F	Anlamlılık Derecesi
Cinsiyet	96,083	2	48,041	6,564	,002
Yaşgrup	61,505	2	30,753	4,202	,016
CinsxYaş	66,952	3	22,317	3,049	,029
Hata	2656,805	363	7,319		
Toplam	45578,000	371			

Tablo III.41’da gösterilen ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaş gruplarının temel ve ortak etkileri anlamlıdır. Cinsiyet temel etkisinin anlamlı olması ($F = 6,564$; $sd = 2-363$; $p < .05$) kız ve erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunduğuna işaret etmektedir. Kızların ortalaması 10,5706 erkeklerin ortalaması 10,8272 olduğundan, erkeklerin daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yaşın temel etkisi de anlamlı ($F = 4,202$; $sd = 2-363$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu bulgu üç yaş grubu ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğu, ancak Tukey testi sonucuna göre ikili yaş grupları ortalamaları arasında bir fark olmadığı saptanmıştır. Diğer yandan, yine ANOVA sonuçlarına göre cinsiyet ve yaşın ortak etkisi de anlamlı bulunmuştur ($F=3.049$; $sd = 3-363$; $p < .05$).

III.2. ÖLÇEĞİN İÇTUTARLILIK BULGULARI

Ölçeğin faktörler ve alt testlerinin birbiriyle ilişkisini incelemek için yapılan korelasyon sonuçları Tablo III.42’de verilmiştir.

Tablo III.42 Faktörler ve Alt Testler Arasındaki Korelasyon

	Disiplin sor.	Sosyal yet.	İçe yönelme	Bilişsel gel.	SSK	LIE	F	DEF	ADJ	ACH	IS	DVL	SOM	D	FAM	DLQ	ANX	WDL	PSY	HPR
Disiplin sorunları	1,000																			
Sosyal yetetersizlik	,189**	1,000																		
İçe yönelme	,439**	,330**	1,000																	
Bilişsel gelişim	,178**	,299**	,188**	1,000																
SSK	,425**	,810**	,367**	,334**	1,000															
LIE	-,454**	-,149**	-,183**	-,158**	-,181**	1,000														
F	,326**	,434**	,477**	,301**	,449**	-,149**	1,000													
DEF	-,415**	-,266**	-,522**	-,084	-,267**	,203**	-,360**	1,000												
ADJ	,572**	,484**	,434**	,294**	,541**	-,403**	,479**	-,345**	1,000											
ACH	,151**	,373**	,137**	,507**	,399**	-,097	,265**	-,065	,329**	1,000										
IS	,123*	-,026	,081	,520**	,022	-,124*	,110*	-,113*	,131*	,230**	1,000									
DVL	,172**	,358**	,162**	,676**	,373**	-,213**	,318**	-,108*	,402**	,717**	,376**	1,000								
SOM	,163**	,168**	,437**	,119**	,190**	-,102	,215**	-,188**	,197**	,054	,041	,069	1,000							
D	,372**	,652**	,757**	,239**	,539**	-,201**	,562**	-,455**	,610**	,210**	,050	,233**	,219**	1,000						
FAM	,355**	,249**	,298**	,251**	,306**	-,255**	,375**	-,209**	,461**	,221**	,120*	,253**	,045	,418**	1,000					
DLQ	,466**	,294**	,343**	,184**	,317**	-,282**	,367**	-,263**	,547**	,231**	-,039	,255**	,078	,434**	,464**	1,000				
ANX	,307**	,543**	,770**	,234**	,450**	-,202**	,440**	-,412**	,514**	,216**	,085	,240**	,212**	,839**	,320**	,372**	1,000			
WDL	,265**	,563**	,523**	,205**	,436**	-,050	,527**	-,435**	,417**	,230**	,081	,218**	,162**	,720**	,315**	,269**	,520**	1,000		
PSY	,460**	,496**	,614**	,298**	,528**	-,237**	,620**	-,436**	,520**	,200**	,032	,212**	,269**	,679**	,387**	,396**	,554**	,572**	1,000	
HPR	,674**	,209**	,349**	,219**	,383**	-,389**	,379**	-,327**	,522**	,240**	,122*	,247**	,119*	,304**	,283**	,420**	,288**	,204**	,466**	1,000

** p< 0.01

* p< 0.05

Tablo III.42'ye göre, Disiplin Sorunları faktörü, Yalan ($r = -.454, p < .01$) ve Savucu Tutum ($r = -.415, p < .01$) alt testleriyle negatif, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir.

Uyum alt ölçeğinin Savucu Tutum ($r = -.403, p < .01$) alt ölçeğiyle negatif, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönde anlamlı bir ilişki içinde olduğu bulunmuştur.

Sosyal Yetersizlik faktörünün, Yalan ($r = -.149, p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.266, p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönde anlamlı bir ilişkisi, diğer alt ölçeklerle pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu, Entelektüel Tarama ($r = -.026, p < .01$) alt ölçeğiyle anlamlı ilişkisi olmadığı gözlenmiştir.

İçe Yönelme faktörünün, Yalan ($r = -.183, p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.522, p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönde anlamlı bir ilişkisi, diğer alt ölçeklerle pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu, Entelektüel Tarama ($r = -.081, p < .01$) alt ölçeğiyle anlamlı ilişkisi olmadığı gözlenmiştir.

Bilişsel Gelişim Faktörünün, Yalan ($r = -.158, p < .01$) alt ölçeğiyle negatif yönde anlamlı bir ilişkisi, diğer alt ölçeklerle pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu, Savunucu Tutum ($r = -.084, p < .01$) alt ölçeğiyle anlamlı ilişkisi olmadığı bulunmuştur.

Yalan alt ölçeğinin, Savunucu Tutum ($r = .203, p < .01$) alt ölçeğiyle pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi, diğer alt ölçeklerle negatif yönde anlamlı bir ilişkisi

olduğu, Başarı ($r = -.097$, $p < .01$), Bedensel İlgı ($r = -.102$, $p < .01$) ve Sosyal İçe Çekilme ($r = -.050$, $p < .01$) alt ölçekleriyle anlamlı ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

Sıklık alt ölçeğinin, Savunucu Tutum ($r = -.360$, $p < .01$) alt ölçeğiyle negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu, diğer faktör ve alt ölçeklerle pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu gözlenmiştir.

Savunucu Tutum alt ölçeğinin, diğer faktör ve alt testlerle negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu, Başarı ($r = -.065$, $p < .01$) alt testi ile Bilişsel Gelişim ($r = -.084$, $p < .01$) faktörüyle anlamlı bir ilişkisi olmadığı bulunmuştur.

Uyum alt ölçeğinin, Yalan ($r = -.403$, $p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.345$, $p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönde, diğer faktör ve alt ölçeklerle pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Başarı alt ölçeğinin, diğer faktör ve alt ölçekler pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu, Bedensel İlgı ($r = .050$, $p < .01$), Yalan ($r = -.097$, $p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.065$, $p < .01$) alt ölçekleriyle anlamlı ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

Entelektüel Tarama alt ölçeğinin, Disiplin Sorunları ($r = .123$, $p < .01$), Bilişsel Gelişim ($r = .520$, $p < .01$), Sıklık ($r = .110$, $p < .01$), Uyum ($r = .131$, $p < .01$), Başarı ($r = .230$, $p < .01$), Gelişim ($r = .376$, $p < .01$), Aile İlişkileri ($r = .120$, $p < .01$) ve Hiperaktivite ($r = .122$, $p < .01$) faktör ve alt ölçekleriyle pozitif yönlü anlamlı bir ilişki, Yalan ($r = -.124$, $p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.113$, $p < .01$)

alt ölçekleriyle negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Diğer alt ölçek ve faktörlerle ise anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Gelişim alt ölçeğinin, Savunucu Tutum ($r = -.108$, $p < .01$) alt ölçeğiyle negatif yönde, diğer faktör ve alt ölçeklerle pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bedensel İlgî ($r = .069$, $p < .01$) alt ölçeğiyle ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Bedensel İlgî alt ölçeğinin, Aile İlişkileri ($r = .045$, $p < .01$), Suça Yönelik Davranma ($r = .078$, $p < .01$), Yalan ($r = -.102$, $p < .01$), Başarı ($r = .054$, $p < .01$), Entelektüel Tarama ($r = .040$, $p < .01$) ve Gelişim ($r = .069$, $p < .01$) alt testleriyle anlamlı ilişkisi olmadığı, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi olduğu gözlenmiştir.

Depresyon alt ölçeğinin, Yalan ($r = -.201$, $p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.455$, $p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönlü, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi olduğu, Entelektüel Tarama alt testiyle ise anlamlı bir ilişkisi olmadığı bulunmuştur.

Aile İlişkileri alt ölçeğinin, Yalan ($r = -.255$, $p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.209$, $p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönlü, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönlü anlamlı ilişkisi vardır. Bedensel İlgî ($r = .045$, $p < .01$) alt ölçeği ile anlamlı bir ilişkisi yoktur.

Suça Yönelik Davranış alt ölçeğinin, Yalan ($r = -.282, p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.263, p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönlü, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönlü anlamlı ilişkisi bulunmaktadır. Entelektüel Tarama ($r = -.039, p < .01$) ve Bedensel İlgi ($r = .078, p < .01$) alt ölçekleriyle anlamlı bir ilişkisi olmadığı bulunmuştur.

İçe Çekilme alt ölçeğinin, Savunucu Tutum ($r = -.435, p < .01$) alt ölçeğiyle negatif yönlü, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönlü anlamlı ilişkisi bulunmaktadır. Yalan ($r = -.050, p < .01$) ve Entelektüel Tarama ($r = .081, p < .01$) alt ölçekleriyle ise anlamlı bir ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

Kaygı alt ölçeğinin, Yalan ($r = -.202, p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.412, p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönlü, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Entelektüel Tarama ($r = .085, p < .01$) alt ölçeğiyle ise anlamlı bir ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

Psikoz alt ölçeğinin, Yalan ($r = -.237, p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.436, p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönlü, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Entelektüel Tarama ($r = .032, p < .01$) alt ölçeğiyle ise anlamlı bir ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

Hiperaktivite alt ölçeğinin, Yalan ($r = -.389, p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.327, p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönlü, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur.

Sosyal Beceriler alt ölçeğinin ise, Yalan ($r = -.181$, $p < .01$) ve Savunucu Tutum ($r = -.267$, $p < .01$) alt ölçekleriyle negatif yönlü, diğer faktör ve alt testlerle pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi gözlenmiştir. Entelektüel Tarama ($r = .022$, $p < .01$) alt ölçeğiyle ise anlamlı bir ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

Ölçeğin içtutarlılığını incelemek için, faktör ve alt test maddelerinin madde toplamlarıyla yapılan korelasyon sonuçları Tablo III.43’de verilmiştir.

Tablo III.43 Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği Boyutlarının Madde Toplam Korelasyonları

FAKTÖR	MADDELER	MADDE TOPLAM KORELASYONU
Disiplin Sorunları	3	.34**
	7	.49**
	17	.48**
	20	.36**
	26	.50**
	30	.49**
	31	.43**
	34	.60**
	38	.44**
	42	.52**
	43	.54**
	46	.46**
	52	.40**
	54	.19**
	56	-.22**
	57	.37**
60	.46**	
62	.19**	

	70	.48**
	71	.44**
	79	.44**
	90	.27**
	93	.37**
	98	.51**
	104	.29**
	109	.33**
	112	.52**
	119	.22**
	122	.46**
Sosyal Yetersizlik	1	.28**
	2	.27**
	5	.42**
	8	.44**
	11	.43**
	13	.38**
	14	.25**
	16	.37**
	22	.30**
	32	.43**
	36	.30**
	39	.20**
	45	.49**
	47	.35**
	48	.44**
	50	.50**
	51	.29**
	58	.37**
	65	.48**
	67	.22**
	73	.46**
	77	.47**
	84	.50**
	89	.36**
	95	.48**
	97	.34**
	99	.37**
	108	.49**
	114	.32**
	126	.17**

İçe Yönelme/ Bedensel Belirtiler	4	.32**
	9	.37**
	10	.18**
	19	.29**
	21	.46**
	25	.23**
	27	.27**
	29	.28**
	44	.10
	49	.48**
	53	.48**
	75	.38**
	76	.32**
	81	.44**
	82	.47**
	85	.29**
	92	.40**
	94	.28**
	101	.35**
	106	.35**
	111	.50**
	117	.40**
	120	.22**
	121	.40**
	123	.39**
	124	.47**
	125	.46**
	127	.41**
	128	.51**
	129	.49**
	131	.41**
Bilişsel Gelişim	6	.25**
	15	.08
	18	.28**
	23	.38**
	28	.38**
	33	.24**
	35	-.01
	37	.14**
	41	.30**
	61	.25**

	64	.21**
	68	.36**
	69	.36**
	78	-.05
	86	.30**
	91	.14**
	96	.32**
	100	.05
	102	.16**
	103	.30**
	105	.16**
	116	-.04
	118	.29**
	130	.47**
Yalan	24	.15**
	40	.27**
	55	.30**
	59	.42**
	63	.56**
	66	.30**
	72	.51**
	77	.50**
	80	.43**
	83	.29**
	88	.44**
	107	.32**
	110	.46**
	113	.39**
	115	.35**
Savunucu Tutum	15	.19**
	30	.26**
	52	.44**
	99	.32**
	121	.41**
	133	.27**
	137	-.15**
	141	.45**
	145	.17**
	156	.38**
	157	.46**
	186	.42**

	223	.02
	236	.03
	238	.08
	243	.28**
	247	.24**
	262	.42**
Sıklık	6	.18**
	8	-.07
	23	.12**
	36	.26**
	75	.37**
	78	-.10
	84	.33**
	108	.32**
	127	.38**
	131	.39**
	143	.26**
	155	-.06
	157	.38**
	166	.41**
	171	.09
	178	-.05
	179	.32**
	186	.46**
	202	.11**
	208	.00
	214	-.03
	223	.26**
	228	.26**
	230	.33**
	238	.35**
	239	.38**
	248	.20**
	250	.12**
	252	.06
	268	.26**
	276	.18**
Uyum	1	.24**
	3	.17**
	5	.28**
	7	-.10

	11	<i>-.24**</i>
	13	<i>.34**</i>
	17	<i>.30**</i>
	20	<i>.32**</i>
	26	<i>.42**</i>
	30	<i>.38**</i>
	34	<i>.36**</i>
	38	<i>-.16**</i>
	47	<i>.37**</i>
	48	<i>.34**</i>
	49	<i>.45**</i>
	52	<i>.21**</i>
	53	<i>-.06</i>
	54	<i>.14**</i>
	60	<i>-.07</i>
	62	<i>.17**</i>
	70	<i>.36**</i>
	79	<i>.23**</i>
	84	<i>.36**</i>
	93	<i>.37**</i>
	96	<i>.30**</i>
	98	<i>-.21**</i>
	109	<i>.34**</i>
	112	<i>.46**</i>
	119	<i>.20**</i>
	122	<i>.26**</i>
	126	<i>.20**</i>
	136	<i>.20**</i>
	164	<i>.39**</i>
	176	<i>-.17**</i>
	183	<i>.26**</i>
	189	<i>.43**</i>
	190	<i>.30**</i>
	192	<i>.26**</i>
	193	<i>.38**</i>
	197	<i>.29**</i>
	198	<i>.42**</i>
	199	<i>.25**</i>
	201	<i>.36**</i>
	202	<i>.13*</i>
	204	<i>.42**</i>

	206	<i>-.01</i>
	207	<i>-.07</i>
	211	<i>.41**</i>
	221	<i>.42**</i>
	224	<i>.32**</i>
	274	<i>.33**</i>
	275	<i>.39**</i>
	276	<i>.27**</i>
Başarı	11	<i>-.02</i>
	13	<i>.22**</i>
	18	<i>.26**</i>
	28	<i>.43**</i>
	32	<i>.46**</i>
	52	<i>.09</i>
	61	<i>.43**</i>
	64	<i>.33**</i>
	87	<i>.24**</i>
	102	<i>.12*</i>
	104	<i>.00</i>
	116	<i>-.10*</i>
	130	<i>.42**</i>
	150	<i>.03</i>
	167	<i>.20**</i>
	192	<i>.15**</i>
	193	<i>.18**</i>
	197	<i>.38**</i>
	210	<i>.24**</i>
	219	<i>.35**</i>
	232	<i>.34**</i>
	233	<i>.31**</i>
	253	<i>.42**</i>
	262	<i>.02</i>
	267	<i>.16**</i>
Entelektüel Tarama	6	<i>.26**</i>
	9	<i>.12*</i>
	33	<i>.24**</i>
	35	<i>.10</i>
	36	<i>.12*</i>
	37	<i>.06</i>
	41	<i>.25**</i>
	64	<i>.33**</i>

	68	.23**
	69	.18**
	78	.03
	85	.22**
	86	.23**
	95	.26**
	96	.19**
	102	.24**
	103	.29**
	150	.05
	156	.29**
	158	.25**
	164	.09
	171	.10
	176	.06
	178	.30**
	204	-.02
	210	.29**
	217	.10*
	224	.24**
	236	.11*
	259	.04
Gelişim	6	.22**
	15	.06
	18	.31**
	28	.38**
	35	-.00
	61	.20**
	64	.17**
	68	.39**
	69	.40**
	78	-.09
	86	.27**
	102	.18**
	103	.32**
	116	-.11*
	130	.44**
	147	.40**
	150	.08
	167	.29**
	197	.41**

	204	-.01
	207	.40**
	219	.39**
	230	.32**
	233	.38**
	253	.48**
Bedensel İlgı	25	.24**
	27	.22**
	29	.10**
	76	.22**
	81	.27**
	92	.32**
	101	.25**
	106	.26**
	108	.20**
	117	.26**
	123	.30**
	128	.38**
	131	.26**
	134	.17**
	141	.07
	144	.09
	155	.02
	163	.10
	174	.08
	182	.20**
	200	.12**
	203	.08
	209	.04
	212	.18**
	225	.20**
	246	.30**
	249	.19**
	265	.19**
	270	.20**
	278	.16**
Depresyon	1	.27**
	2	.22**
	4	.26**
	8	.37**
	10	.14**

	13	.38**
	21	.38**
	36	.22**
	44	.15**
	47	.36**
	48	.34**
	49	.49**
	65	.45**
	84	.44**
	94	.30**
	97	.17**
	108	.43**
	111	.44**
	121	.35**
	124	.45**
	125	.45**
	126	.10
	127	.45**
	129	.44**
	132	.47**
	135	.58**
	136	.39**
	138	.45**
	139	.29**
	142	.01
	149	.62**
	161	.16**
	172	.33**
	177	.36**
	179	.33*
	181	.36**
	185	.35**
	188	.38**
	217	.33**
	251	-.20**
	274	.27**
Aile İlişkileri	140	.42**
	148	.44**
	152	-.40**
	153	.29**
	159	.34**

	165	.30**
	170	.44**
	184	.40**
	194	.32**
	206	.34**
	211	.51**
	213	.35**
	218	.48**
	220	.10**
	226	.41**
	234	.32**
	237	.36**
	241	-.20**
	243	.23**
	247	.40**
	257	.03
	259	.55**
	266	.49**
	271	.24**
	275	.57**
	277	.49**
	279	.54**
	280	.52**
Suçta Yönelik Davranma	7	-.01
	30	-.12**
	42	-.21**
	43	.36**
	48	.29**
	52	.31**
	54	.10
	56	-.14**
	57	.02
	62	.23**
	70	.26**
	71	.35**
	87	.00
	109	.28**
	112	.36**
	119	.16**
	137	.35**
	162	.21**

	164	.39**
	167	.41**
	183	-.22**
	188	.48**
	190	.41**
	198	.40**
	199	.32**
	202	.17**
	208	-.07
	229	.45**
	235	.27**
	245	.47**
	248	.39**
	250	.01
	252	-.08
	258	.27**
	261	.24**
	262	-.10
	264	.09
	279	-.19**
Sosyal İçe Çekilme	36	.33**
	65	.47**
	89	.45**
	99	.36**
	114	.47**
	135	.56**
	139	.40**
	142	.20**
	151	.38**
	172	.38**
	179	.44**
	180	.25**
	181	.37**
	186	.42**
	196	.18**
	205	.36**
	217	.41**
	227	.33**
	242	.36**
	260	.44**
	269	.30**

Kaygı	4	.34**
	10	.16**
	13	.41**
	19	.34**
	21	.36**
	44	.12*
	48	.38**
	53	.46**
	77	.36**
	82	.39**
	84	.42**
	85	.30**
	94	.35**
	125	.49**
	126	.11*
	127	.42**
	136	.43**
	149	.57**
	161	.26**
	177	.41**
	188	.34**
	189	.30**
	191	.22**
	222	.42**
	263	.36**
Psikoz	12	.13*
	16	.31**
	23	.05
	36	.25**
	50	.35**
	51	.25**
	65	.45**
	67	.03
	75	.39**
	91	.12*
	100	.15**
	105	-.20**
	116	-.18**
	118	.45**
	120	.23**
	124	.48**

	127	.42**
	138	.36**
	146	.09
	154	.52**
	160	.18**
	169	.33**
	171	.09
	173	.41**
	178	-.18**
	215	.38**
	217	.34**
	228	.39**
	236	.12*
	240	.40**
	244	.52**
	255	.39**
	268	.16**
	272	.38**
Hiperaktivite	17	.39**
	20	.31**
	26	.41**
	31	.44**
	36	.01
	38	.38**
	44	.22**
	46	-.07**
	68	.02
	87	.08
	90	.35**
	93	.41**
	98	.36**
	99	-.01
	112	.48**
	142	.36**
	168	-.13**
	175	.31**
	182	.21**
	186	.29**
	193	.38**
	195	.34**
	214	.24**

	216	-.12**
	254	.22**
	260	.04
	273	.35**
	275	-.13**
Sosyal Beceriler	1	.31**
	3	.33**
	5	.43**
	11	.49**
	14	.30**
	16	.44**
	20	.49**
	22	.32**
	26	.39**
	32	.46**
	45	.40**
	47	.39**
	50	.50**
	58	.39**
	60	.13*
	73	.50**
	93	.46**
	95	.40**
	133	.42**
	160	.32**
	187	.34**
	215	.18**
	216	.13**
	231	.36**
	256	-.20**

Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'ne ait boyutlara ait maddeler için ayrı ayrı madde toplam korelasyonu çalışılmıştır. Buna göre Tablo III.43'de maddelerin boyutlar bazında ayırt edicilik düzeyleri verilmiştir. Tablo III.43'e bakıldığında, İçe Yönelme/Bedensel Belirtiler faktörü için, madde 44; Bilişsel Gelişim faktörü için 15,

25, 78, 100 ve 116 maddeleri; Savunucu Tutum alt testi için, 223, 236 ve 238 maddeleri; Uyum alt testi için, 7, 53, 60, 206 ve 207 maddeleri; Başarı alt testi için, 11, 52, 104, 150 ve 262 maddeleri; Sıklık alt testi için, 8, 78, 155, 171, 178, 208, 214 ve 252 maddeleri; Entelektüel Tarama alt testi için, 35, 37, 78, 150, 164, 171, 176, 204 ve 256 maddeleri; Gelişim alt testi için, 15, 35, 78, 150 ve 204 maddeleri; Bedensel İlgi alt testi için, 141, 144, 155, 163, 174, 203 ve 209 maddeleri; Depresyon alt testi için, 126 ve 142 maddeleri; Aile İlişkileri alt testi için, 257 maddesi; Suça Yönelik Davranış alt testi için, 7, 54, 57, 87, 208, 250, 252, 262 ve 264 maddeleri; Psikoz alt testi için, 12, 23, 67, 146 ve 171 maddeleri ve Hiperaktivite alt testi için, 36, 68, 87, 99 ve 260 maddeleri ayırmedicilik düzeyi açısından anlamsızdır. Diğer alt test ve faktörlerin tüm maddeleri ayırmedicilik düzeyi açısından anlamlı bulunmuştur.

TARTIŞMA

Yaşam boyu devam eden kişiliğin gelişimi ve değiminin önemi kadar, kişiliğin değerlendirilmesi de her geçen gün daha da fazla önem kazanmaya devam etmektedir. Yurt dışında çocuk kişiliğinin değerlendirilmesine ilişkin birçok araştırma ve birçok ölçek bulunurken, ülkemizde ise bu alanda yeterli sayıda araştırma ve değerlendirme aracı bulunmaktadır. Hem klinik alanda hem de araştırmalarda, çocuk kişiliğinin değerlendirilmesine ilişkin ölçeklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla ülkemizde, 16 yaş ve üzeri için Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri ve 6-16 yaş için Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği kullanılmaktadır.

Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiş, güvenilirliği ve geçerliği uzun süren araştırmalarla kanıtlanmış, çocuk ve gençlerin kişilik ve davranış özelliklerini tanımlamaya yönelik MMPI benzeri bir ölçektir.

Bu çalışmada, Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'nin 12-18 yaş grubu çocukların kişilik örüntülerini değerlendirilmesi ve 12-18 yaş grubu için ölçeğin iç tutarlılığının incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin 16-18 yaş çocuklarda da, çocuk psikiyatrisinde, kliniklerde ve araştırmalarda daha yaygın kullanılabilir hale gelmesi de önemlidir.

Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'nin faktör ve alt testlerinin, 12-18 yaş grubu çocuklarının cinsiyet ve yaşa göre farklılıkları ve ölçeğin iç tutarlılığa ilişkin verileri ölçeğin Türkiye'de yapılmış diğer çalışmalara ilişkin verilerle karşılaştırılarak tartışılacaktır.

Ölçeğin uygulandığı örnekleme oluşturan grubun yaş ve cinsiyet dağılımları Tablo I.1’de verilmiştir. Bu çalışmada, 12-18 yaşlar arasındaki 368 ilköğretim ve üniversitede okuyan çocuk grubundan oluşmaktadır. 3 çocuğun verileri, demografik bilgilerin oluşturduğu formu doldurmadığı için analizlere katılmamıştır.

Örnekleminizin, faktör ve alt test puanlarının her birinin yaşa ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği üç yaş grubu için 3x2’lik varyans analizi ile bakılmıştır.

Varyans analizi bulgularına göre, faktör ve alt test puanlarını tek tek ele aldığımızda; Disiplin Sorunları faktörü puanlarında cinsiyete ve yaş gruplarına ilişkin farklılık gözlenmiştir. Ölçeğin bu alt faktörünün kız ve erkekler ile yaş grupları arasında farklılık gösterdiği düşünülmektedir. 6-16 yaşlar arasındaki 2553 çocukla yapılan bir araştırmada, bu alt test puanları için cinsiyete ilişkin farklılık bulunmuş, ancak yaşa, cinsiyet ve yaşın ortak etkisine ilişkin anlamlı bir veri bulunamamıştır (Erden, 1995). Ölçeğin Türkiye standardizasyon çalışmasının yapıldığı bu araştırmada da benzer sonuçların yer aldığı gözlenmiştir.

Sosyal Yetersizlik faktörü puanlarında yaş gruplarına ilişkin anlamlı bir fark bulunmuşken, cinsiyete ilişkin anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu faktörün değişik yaş grupları için farklılığı olabileceği söylenebilir. Türkiye’de bu sonuçla ilişkili yapılmış herhangi bulguya rastlanmamıştır.

İçe Yönelme faktörü puanlarında, yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunmuş, cinsiyete ilişkin bir farklılık bulunamamıştır. Erden'in araştırmasında (1995) ise, hem cinsiyet hem de yaşa göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Bilişsel Gelişim faktörü puanlarına bakıldığında, cinsiyete ve yaşa göre farklılık gözlenmiştir. Türkiye standardizasyon çalışmasında da, benzer sonuçlar elde edilmiştir (Erden, 1995). Kızların özellikle ülkemizde, kendilerini kanıtlamaya yönelik davrandıkları görülmektedir. Bu da en çok bilişsel ve zihinsel faaliyetlerde ortaya çıkmaktadır. Çünkü kız çocuğu gelenek ve göreneklerimiz çerçevesinde, diğer alanlarda daha çok kısıtlanmakta ve okulda başarılı olmaya güdülenmektedir (Kağıtçıbaşı, 1982; akt. Erden, 1995).

Yalan alt testi puanlarına göre, ne cinsiyete ne de yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu da örneklem grubunun küçük olmasından kaynaklanıyor olabilir. Kız ve erkek gruplarının eşit olduğu, daha fazla yaş gruplarına ait veri toplandığında sonuçların değişebileceği düşünülmektedir.

Sıklık alt testi puanlarına göre, sadece yaşa göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu bulgu Erden'in (1995) yaptığı çalışma ile de desteklenmektedir.

Savunucu tutum alt test sonuçlarına bakıldığında, yaşa göre anlamlı bir farklılık gözlenirken, cinsiyete göre böyle bir bulgu elde edilmemiştir. Farklı yaş gruplarında savunuculuğun değişebileceği düşünülmektedir. Cinsiyete ilişkin bir

farklılığın olmamasının örneklem grubunun geniş olmamasından kaynaklanabileceği söylenebilir.

Uyum alt test puanlarına göre, sadece yaşa ilişkin anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulgu Erden'in araştırma bulgularıyla bir tutarlılık göstermektedir. Çocukların uyum düzeylerinin yaşa bağlı olarak değiştiği, ergenlik döneminde ise uyum sürecinin daha da azaldığı söylenebilir.

Başarı alt ölçeği puanlarında, cinsiyete göre farklılık saptanmıştır. Bu bulgu Erden'in çalışmasıyla paraleldir. Kızların erkeklere göre daha başarılı oldukları gözlenmektedir. Bu bulgu birçok yayınlara uyumludur (Ekşi, 1982; Lewis, 1982; Atasoy, 1992; Kağıtçıbaşı, Bekman, Sunar, 1993; Cullinan, Epstein, Llyd ve ark. 1981; akt. Erden, 1995).

Entelektüel Tarama alt test puanları incelendiğinde, beklenildiği gibi sadece yaşa göre ortalamalar arası farklar anlamlı bulunmuştur. Araştırılan yayınlarda da zeka düzeyleri açısından kızlar ve erkekler arasında farklılık bulgusuna rastlanmamıştır (Baldwin, 1967; Valentine, 1975; Wolf, 1989; akt. Erden, 1995). Cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmaması Türkiye'de zeka ölçümü konusunda daha önce yapılan araştırma bulguları ile de desteklenmektedir (Epir, Yalaz, 1984; Savaşır, Şahin, 1983; Uçman, 1972; akt. Erden, 1995). Zihinsel becerilere yönelik tüm testler yaşlara göre ayrı ayrı çıkarılmış normlar ile karşılaştırma yaptıkları için yaşlar arasında zeka puanı açısından fark saptanmamaktadır. Ancak gelişim kuramlarına göre her yaşta kazanılan zihinsel beceri, o yaş için düzey belirlemeye

olanak sağlar. hiçbir zaman farklı yaş çocukları zihinsel becerileri yönünden, elde ettikleri ham puanlar açısından karşılaştırılmaz (Cohn, 1991; akt. Erden, 1995).

Gelişim alt test puanlarına bakıldığında ne cinsiyet ne de yaş grupları açısından bir farklılık saptanmamıştır. Bu da, örnekleme oluşturulan çocukların yaşlarının değişken sayısını azaltmak için; 14-15-17 yaşlar bir grup, 13-18 yaşlar bir grup ve 12-16 yaşlar bir başka grup olarak ayrılmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Bedensel İlgi alt test puanlarına göre, cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunurken, yaş grupları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kızlarla erkeklerin bedensel ilgilerinin farklı olması, kızların bedenleriyle daha fazla ilgilenmeleriyle ilişkili olabilir.

Depresyon alt test puanları incelendiğinde, cinsiyete göre bir farklılık belirlenmişken, yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Klinik çalışmalarda, cinsiyet faktörü açısından çocukluk depresyonunun cinsiyet farkı göstermediği saptanmıştır (Kazdin, 1990; Lefkowitz, Tesiny, 1885; Lobovit, Hendel, 1990; akt. Erden, 1995). Ergen gruplarla yapılan çalışmalarda ise kızlarda depresif belirtilerin daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Baron, Peron, 1986; Kazdin, 1990; Angold, 1988; Kashani, Sherman, 1988; akt. Erden, 1995).

Aile İlişkileri alt testi puanlarında, gruplar arasında bir farklılık saptanmamıştır. Bu bulgu Türkiye Standardizasyon çalışması ve yayınlarla da uyumludur (Hause, Book, Haulihan ve ark., 1987; akt. Erden, 1995).

Suçta Yönelik Davranış ve Kaygı alt test puanlarına göre ne cinsiyet ne de yaş grupları açısından anlamlı bir fark gözlenememiştir. Bu bulgu da örneklem grubunun yeterince geniş olmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Sosyal İçe Çekilme alt testi puanları incelendiğinde, cinsiyet açısından gruplar arasında bir farklılık görülmüşken, yaş grupları açısından böyle bir farklılık görülmemiştir. Yapılan bir araştırmada erkeklerin kızlardan daha yüksek ortalamalar elde ettikleri bulunmuştur. Ülkemizde yapılan bir çalışmada psikiyatri kliniğine başvuran erkek çocukların, benzer maddelerden oluşan CBCL İletişim Güçlüğü alt ölçeğinden, kızlara göre daha yüksek ortalamalar aldıkları görülmüştür (Akçakın, 1983; akt. Erden, 1995).

Psikoz alt testi puanları, cinsiyet açısından anlamlı bir fark belirlenmemişken, yaş grupları açısından anlamlı bir fark bulunmuştur. Yapılan araştırmalar sonucunda, psikoz alt test puanlarının yaş grupları açısından farklılığını inceleyen herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Klasik çocuk psikiyatri yayınlarında da çocukluk psikozlarının erkek çocuklarda daha sık görüldüğü vurgulanmaktadır (Garfinkel, Carlson, Weller, 1990; Dusek, 1987; akt. Erden, 1995). Ülkemizde cinsiyet farklılığının varlığına ilişkin başka çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Hiperaktivite alt test sonuçlarına göre, cinsiyet açısından bir farklılık saptanmamışken, yaş grupları açısından bir farklılık bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda, yaş ilerledikçe hiperaktivitenin azalmasıyla ilişkili bulgular bulgulara rastlanmaktadır.

Sosyal Beceri alt test puanlarına göre ise, hem cinsiyet hem de yaş grupları açısından anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kız çocuklar, erkek çocuklarından daha çok sosyal beceriye sahiptirler. Bu bulgu kültürel özelliklerimizle ve ülkemizde yapılan araştırmalarla uyumludur (Başaran, 1992; Erol ve ark., 1994; akt. Erden, 1995). Erden'in (1995) yaptığı ölçeğin standardizasyon çalışmasında da cinsiyet açısından farklılık saptanmıştır.

Ölçeğin içtutarlılığını incelemek için, tüm alt testlerin birbirleriyle ilişkisi incelenmiş ve sonuçta alt ölçeklerin birbirleriyle yüksek derecede ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca her alt test maddeleri için madde toplam korelasyonu yapılmış ve içtutarlılık sonuçları .10 ile .62 arasında bulunmuştur. 280 maddeden 52'sinin ise ayırdedicilik düzeyi anlamlı bulunmamıştır. Ölçeğin Türkiye standardizasyon çalışmasında test tekrar test güvenilirliği yapılmış ve sonuçta .86 ve .95 değerleri bulunmuştur. İçtutarlılık sonuçları ise .38 ile .88 arasındadır (Erden, 1995). Bu araştırmada bulunan içtutarlılık sonuçları, ölçeğin Türkçe standardizasyonunda bulunan içtutarlılık sonuçlarından daha düşük bulunmuştur. Bu da örneklem grubunun sınırlı sayıda olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular bütünüyle gözden geçirildiğinde, Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'nin 12-18 yaşlar arasında yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar saptanmıştır. Ölçeğin içtutarlılık çalışması da yapılmıştır. Ancak daha geniş bir örneklem grubuyla yapılan çalışmalardan daha anlamlı sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

ÖZET

Kişiliğin uzmanlarca yapılmış bir çok tanımı vardır. Kişiliğin tek bir tanımı yapılamadığı gibi kişiliği tek bir yönden değerlendirmekte olanaksızdır. Türkiye’de 12-18 yaşlar arasındaki çocuk ve gençlerin kişilik değerlendirilmesi için halihazırda iki envanter kullanılmaktadır. Bunlar 6-15 yaş arası çocuklar için kullanılan Çocuklar İçin Kişilik Envanteri ile 16 yaş ve üzeri gençler için kullanılan Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri’dir.

Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği’nin ilk şekli, 1977 yılında çocuk kişiliğini çok yönlü olarak ölçmek için yayınlanmıştır (Lachar ve Gdoeski, 1987). 1981 ve 1990 yıllarında iki kez gözden geçirilerek bugünkü şeklini almıştır. Kısa formu “doğru-yanlış” şeklinde yanıtlanabilen 280 sorudan oluşmaktadır. 20 alt ölçeği ile geniş kapsamlı ve standart bir değerlendirme aracı olarak kullanılmaktadır.

Bu çalışmada 12-18 yaş çocukların kişilik örüntülerinin değerlendirilmiştir. Ayrıca, ölçeğin içtutarlılığına ilişkin bilgi sağlanmak da istenmiştir. Bu amaçla Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği, 12 ile 18 yaşlar arasındaki toplam 368 çocuğa uygulanmıştır. Sonuçlar, yaş ve cinsiyete göre her faktör ve alt test için ayrı ayrı karşılaştırılmıştır.

Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği'nin içtutarlılığı sınanmıştır. Faktör ve alt testlerin birbirleriyle olan ilişkilerine bakılmış ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Faktör ve alt testlere ait için ayrı ayrı madde toplam korelasyonu çalışılmıştır. Sonuçta, maddeleri çoğunun ayırmedicilik düzeyi anlamlı bulunmuştur. Bu bulgulara göre, 12-18 yaşlar arasındaki çocukların kişilik örüntülerinin cinsiyet ve yaşa göre farklılıklar gösterdiği bulunmuştur.

Bu çalışmada, çocuk kişiliğinin önemi, oluşumu ve çocuğa yönelik değerlendirme araçları incelenmiş, çocuğa yönelik yapılmış çalışma ve ulaşılan gelişmeler de özetlenmiştir. Çocuklar İçin Kişilik Ölçeği ve çocuklarla yapılmış değerlendirme çalışmaları bulguları bu çalışma bulguları ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

ABSTRACT

There are many definitions of personality made by the experts. It is both impossible to make one definition of personality and assess it from one perspective. There are two available inventories used in Turkey to assess the personality of children and adolescents between the ages 12-18. These are Personality Inventory for Children used for the children between the ages 6-15 and Minnesota Multi-dimensional Personality Inventory used for the adolescents at the age of 16 and older.

The first form of Personality Inventory for Children was published in 1977 to assess the child personality in different dimensions (Lachar ve Gdoeski, 1987). It took its present form by being revised twice in 1981 and 1990. Its short form consists of 280 “true-false” questions. It is used as a comprehensive and standardized assessment tool with its 20 subscales.

The aim of this study is to assess the children’s personality traits between the ages 12-18. Moreover, it was desired to get data related to the reliability of the scale. For this reason, the booklets of Personality Inventory for Children were applied to 368 children between the ages 12-18. The results were compared separately for each factor and subtest according to age and gender.

The reliability of Personality Inventory for Children was tested by Interior Consistency (?). The correlation between factor and subtests were examined and significant differences were obtained. Total correlation for item was conducted separately related to factor and subtests. As a result, items were found out to be significant in terms of distinguishing level. Based on these findings, it was found that personality traits of children differ according to age and gender. In addition, the scale was proved to be reliable.

In this study, the importance and formation of child personality and assessment tools for the child were examined; the studies and developments related to the child were summarized. The findings from Personality Inventory for Children and other assessment studies conducted with children were compared with the ones from this study and discussed.

KAYNAKÇA

- Adams, J. F. (1995). *Ergenliği Anlamak*. Ankara: İmge Kitabevi.1. Basım.
- Allık, J., Laidra, K. ,Realo, A. ve Pulman, H. (2004). Personality Development From 12 to 18 Years Of Age: Changes in Mean Levels And Structure of Traits. *European Journal of Personality*, 18, 445-462.
- Anastasi, A. (1982). *Psychological Testing*. New York: Macmillan Publishing. 5th Ed.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R.C., Smith E.E., Bem, D.J. ve Hoeksema, S.N. (1999). *Psikolojiye Giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları 1. Basım.
- Caspi, A., Roberts, B.W. ve Shiner, R. (2005). Personality Development: Stability and Change. *Annual Reviews Psych*. 56, 454-476.

Ceyhun, B. ve Oral, N. (2003). *Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri Değerlendirme Kitabı*. Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi. 2. Baskı

Ende, J. ve Verhulst, F. (2005). Informant, Gender and Age Differences in Rating of Adolescent Problem Behaviour. *Eur Child Adolescent Psychiatry* 14, 117-126.

Erden, G. (1995). Çocuklar İçin Kişilik Envanteri: Türk Çocukları İçin Uyarlama ve Standardizasyon Çalışması. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uygulamalı Psikoloji Anabilimdalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Gander, M.J. ve Gardiner, H.W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge Yayınevi.

Gothelf, D., Aharonovsky, O., (2004). Life Events and Personality Factors in Children and Adolescent with Obsessive-Compulsive Disorder and Other Anxiety Disorder. *Comprehensive Psychiatry*. 43 (3), 192-198.

Jacobs, J.E.; Blecker M.M. ve Constantino, M.J. (2003). The Self-System During Childhood and Adolescence: Development, Influences and Implications. *Journal of Psychotherapy Integration*. 1, 33-65.

Kaner, S. (2007). Değerlendirme Ölçekleri. Aysev, A.S. ve Taner, Y.I. (ed.). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. İstanbul: Asimetrik Paralel Yayınevi. 1. Basım.

Köknel, Ö. (1997). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. 1. Basım.

Kulaksızoğlu, A. (1999). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 5. Basım.

Kuruoğlu, A.Ç. (2007). Ergenlik Dönemi. Aysev, A.S. ve Taner, Y.I. (ed.). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. İstanbul: Asimetrik Paralel Yayınevi. 1. Basım.

Lachar, D. ve Gdowski, C. (1987). *Actuarial Assessment of Children Adolescent Personality: An Interpretive Guide for the Personality Inventory for Children Profile*. U.S.A.: Western Psychological Services Publishers. 4th Ed.

Mclean, K. C. (2005). Late Adolescent Identity Development: Narrative Meaning Making and Memory Telling. *Developmental Psychology*. 41(4), 683-691.

Raynolds, C.R. ve Kamphaus, R.W. (2003). *Handbook of Psychological & Educational Assessment of Children Personality, Behavior and Context*. London: The Guilford Press. 2th Ed.

Shapka, S. D. ve Keating, D.P. (2005). Structure and Change in Self-Concept During Adolescence. *Canadian Journal of Behavioral Science* 37(2), 83-96.

Sayıl, M. (2007). Erik Erikson: Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Kimlik. Soykan, A. ve Taner, Y. I., (ed.) *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. İstanbul:Asimetrik Paralel Yayınevi. 1. Basım.

Vincent, K. R, (1990). The Relationship Between Personality Disorders, Normality and Healty Personality: Personality on a Continuum. *Social Behaviour and Personality*, 18 (2), 245-250.

Yörükoğlu, A. (2004). *Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayınları. 12. Basım.

<http://www.psikiyatrist.net/kisilik.htm>